

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Lenka Procházková: Beránek. Interpretace a recepce díla.
Lenka Procházková: Beránek. Interpretation and reception of
literary work.

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Ondřej Hník PhD.

Autorka DP: Bc. Lucie Kubecová
Kačínská 1320, Praha 9
český jazyk- dějepis
prezenční studium

Rok dokončení: 2013/2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze DP je identická s její tištěnou podobou.

V Praze dne 16.6.2014

Vlastnoruční podpis

.....

Poděkování

Doc. PhDr. Ondřeji Hníkovi PhD. děkuji za odborné vedení a cenné rady. Děkuji také autorce díla Lence Procházkové za vzájemné debaty a poskytnutí soukromých materiálů, které mi pomohly k hlubšímu pochopení románu. V neposlední řadě patří velké poděkování doc. MUDr. Zdeňkovi Susovi, CSc., jenž mi ochotně pomáhal s interpretací biblických pasáží.

OBSAH

1. Úvod	str. 5
2. Lenka Procházková: Beránek. Interpretace a recepce díla	str. 7
2.1. Román Beránek - zasazení do kontextu autorčina života a díla	str. 7
2.2. Inspirační zdroje literární i mimoliterární.....	str. 10
2.3. Interpretace vybraných míst románu se zaměřením na autorské inovace (Bible vs. zpracování Lenky Procházkové)	str. 18
2.4. Ohlasy a kritiky	str. 43
3. Rozhovor s autorkou	str. 66
4. Závěr	str. 71
5. Seznam použité literatury	str. 74

1. Úvod

S Lenkou Procházkovou jsem se potkala před několika lety v pražském Paláci knih Luxor při autorském čtení z její knihy Beránek. Beránek není typickým dílem české literatury, o kterém bychom našli různorodé recenze či sekundární literaturu a není ani dílem, které by bylo v okruhu ať již učebnicovém či čtenářsky zájmovém známé. Přesto jsem si toto dílo vybrala, jelikož jej považuji za literárně, ale i fakticky hodnotné a přínosné nejen pro obec křesťanskou, nýbrž i pro běžného čtenáře. Ten se prostřednictvím poutavě zpracovaného příběhu dozvídá mnoho o Bibli samotné, poznává důležité historické postavy, ale i obyčeje a zvyky, které byly v dané době běžné. Až na několik výjimek, které budu níže charakterizovat, se děj románu opírá o studium různorodých materiálů a má pro čtenáře vysokou vypovídací schopnost. Nejde tedy pouze o oddechovou volnočasovou četbu, ale prostřednictvím zajímavě utvářeného fikčního světa díla má čtenář možnost se populární formou seznámit i s biblickými texty. Ne nadarmo se říká, že Bible, nejstarší památka světového písemnictví, je základem národní vzdělanosti.

Po přečtení tohoto díla jsem neváhala a napsala dopis samotné autorce, paní Procházkové, s žádostí o osobní setkání a konzultaci knihy. Já sama nejsem znalcem Bible ani evangelií, dokonce nejsem ani věřící a do kostela chodím jednou ročně na Vánoce, přesto mě tato kniha uchvátila natolik, že jsem se o ni začala více zajímat.

Budu interpretovat vybrané pasáže z díla a hledat k nim biblické protějšky, budu se snažit objasnit autorčin svébytný pohled na tuto tematiku. Pokusím se rozebrat charaktery důležitých románových postav na pozadí postav biblických. V neposlední řadě zanalyzuji kritiky, které se při vydání díla objevily, a naznačím jejich zásah na čtenářskou obec.

Ve své práci se také pokusím nastínit, jak život autorky ovlivnil psaní díla, co vše jí bylo inspirací a co jí naopak v této životní tvorbě brzdilo.

Při psaní diplomové práce vycházím z pozorné a detailní četby románu samotného, ekumenického překladu Bible, osobních dopisů, autorčiných deníků, rozhovorů a v neposlední řadě z Machovcovy studie *Ježíš pro moderního člověka*.

2. Lenka Procházková: Beránek. Interpretace a recepce díla.

2.1. Román Beránek - zasazení do kontextu autorčina života a díla

Autorka čerpala podněty ke spisovatelské kariéře již od raného dětství, jelikož je dcerou známého spisovatele Jana Procházky. Po otcově smrti, jako nejstarší ze tří sester, zdělila jeho psací stroj. Právě v ten čas se začaly rodit první fejetony a myšlenky vedoucí k sepsání jejího, jak jej autorka sama označuje, životního díla Beránek.

Své první fejetony v novinách autorka uveřejňovala pod pseudonymem Lenka Burianová. První román *Růžová dáma* nabídla k vydání pod vlastním jménem, ale v té době již byla signatářkou Charty 77, a proto kniha nevyšla. *Růžová dáma* tedy poprvé spatřila svět v samizdatové edici Petlice, což mělo pro autorku osudový význam, a to přátelství se spisovatelem Ludvíkem Vaculíkem. Ten se stal na mnoho let jejím životním partnerem a otcem mladší dcery Cecílie a syna Josefa. Po samizdatovém vydání vyšla *Růžová dáma* v exilovém nakladatelství Index v Kolíně nad Rýnem a získala americkou cenu Egona Hostovského¹.

Život disidentky nebyl pořád růžový, ale měl jiné pestré barvy. Společenství zakázaných spisovatelů se scházelo často, někdy i v autorčině bytě, kde se připravoval literární časopis *Obsah*², organizovala také autorská čtení samizdatových děl. Většina samizdatových knih Lenky Procházkové vyšla i v zahraničí, po listopadu 1989 již autorka publikovala oficiálně.

Poslední knihou vydanou v edici Petlice byl dokumentární román *Jan Palach* (1989). Právě tato kniha autorku velice ovlivnila, dle jejích vlastních

¹ Cena Egona Hostovského je české, původně exilové, literární ocenění.

² Literární časopis *Obsah* vycházel v letech 1982-1985

slov byla zřejmě prvním impulsem k sepsání života Ježíšova. Román o Janu Palachovi zachycuje poměrně krátký, ale o to více pohnutý a zásadní úsek našich národních dějin – šest měsíců od srpna 1968 do ledna 1969. Děj románu začíná příjezdem sovětských tanků 21. srpna 1968 a podrobným líčením Palachovy činnosti a prožitků v prvním týdnu okupace. Jak je později znatelné i z díla Beránek, kde se v postavě krásného a ušlechtilého Ješuy zrcadlí veškerá naděje a dobro lidstva, na postavě studenta Filozofické fakulty zachytila autorka vzepětí celonárodního odporu proti sovětské okupaci, hluboký prožitek solidarity a naděje, ale možná i iluzí o vzdoru vůči hrubé síle a dané politické realitě. Po nečekaném úspěchu celonárodní rezistence však přichází po několika dnech faktická kapitulace tehdejších politických vůdců v podobě podpisu tzv. moskevského protokolu. Jejich postoj způsobí postupnou deziluzi, je předzvěstí prohry, dalších osobních kapitulací, nastupující normalizace.

Autorka sleduje příběh Jana Palacha i v následujících měsících, přičemž kombinuje prosté líčení s fiktivními deníkovými zápisy. Čtenář je tak svědkem Janova putování, které se hojně objevuje i v románu Beránek, a to především duchovního, kdy na povrch vystupují snahy zůstat věrný sobě samému a vytrvat v odporu. V díle popisuje i poslední velký protest proti novým pookupačním poměrům, jenž vyústil v roce 1968 v listopadovou stávkou vysokoškolského studentstva. Tehdy dospívá Jan Palach, žijící ve společnosti zmítané cenzurou tisku a šířící se rezignace, k rozhodnutí, že pouhá stávka nemůže dosáhnout žádných cílů, a jediný způsob, jak pokračovat v boji, je vyburcovat národ vlastním sebeobětováním.

Výsledkem je neobyčejně čtivý strhující příběh, jakýsi moderní hrdinský epos, který zaujme především mladé čtenáře. Knihu však ocení i Janova generace, jelikož se jedná o první román, který byl o studentech a jejich statečnosti během srpnové invaze a pak při vysokoškolské listopadové stávce napsán. Jména a nastíněné charaktery vedlejších postav (Janových

kolegů a kamarádů) jsou však z pochopitelných důvodů fiktivní. Jména a charaktery politiků jsou autentické, stejně tak i chronologie a zvraty srpnových událostí.

Součástí knihy je Dodatek, ve kterém autorka ozřejmuje své oficiální i neoficiální prameny a zamýšlí se nad klíčovou otázkou o skupině dobrovolníků. V dokumentech je kromě fotografií zařazen i text výzvy *Dva tisíce slov* Ludvíka Vaculíka, který je v příběhu několikrát zmiňován.

V roce 1994 založila Lenka Procházková spolu s několika dalšími dobrovolníky spolek Šalamoun³, který pomáhá prosazovat práva občanů v trestních procesech. Jeho členkou byla po dobu pěti let.

Jedním z nejdůležitějších mezníků autorčina života se stal rok 1999, kdy získala roční tvůrčí stipendium. Strávila tak dvanáct měsíců v Mezinárodním domě umělců v Bamberku, kde napsala historický román *Beránek*.

Dílčí závěr

Lze tedy stručně shrnout, že celková angažovanost Lenky Procházkové a její předchozí dílo již předurčovalo další tvorbu spisovatelky, která vyústila k románovému zpracování biblického příběhu o Ježíši.

³ Spolek na podporu nezávislé justice ŠALAMOUN vznikl v listopadu roku 1994, kdy byl zaregistrován jako občanské sdružení na Ministerstvu vnitra.

2.2. Inspirační zdroje literární i mimoliterární

„Mojí osudovou smůlou je, že všechny inspirativní muže potkávám příliš pozdě. Sotva je stihnu pochopit a vytvořit si návyk, umřou mi. Tak tomu bylo i s profesorem Milanem Machovcem.“ (Procházková, L.)

První impuls k napsání Beránka přišel na podzim roku 1998, když ve stánku se zlevněnými paperbacky uviděla žlutou obálku knihy Milana Machovce *Ježíš pro moderního člověka*. Byla Machovcovým podáním natolik oslovena, že knihu do rána přečetla, druhý den se k ní vrátila, aby si podtrhala zajímavé pasáže či nejednoznačná sdělení a z knihy pořizovala výpisky a poznámky.

Kniha si vysloužila téměř 20 vydání a krom světových jazyků byla přeložena například i do japonštiny. Ale jak je již téměř zvykem, ve světě úspěšné a známé věci jsou zde opomenuty či určeny výlučnému publiku. Stejně tak tomu je i v případě Machovcovy práce o Ježíši. U nás dílo vyšlo v poněkud nešťastné ediční podobě jen jednou, těsně po listopadu 1989.

Knihu uvozuje citace z Apokalypsy Janovy, která Lenku Procházkovou, dle jejích vlastních slov, hluboce zasáhla a vlastně na jejím základu vystavěla román.

*„Já spatřil nové nebe – a též zemi novou;
ty staré zmizí náhle!
A město svaté zřel jsem, nový Jeruzalém,
krásné jak dívka muži...
Toť smlouva Boží s lidmi: bude u nich doma,
lid jeho – a Bůh s nimi!
Bůh setře všechny slzy, smrt již nepovládne,
nebude bolu, nářku.*

*Aj – novým činím všechno! – nejvyšší mi pravil,
a to jsou slova pravdy.
Jsem alfa i omega, počátek i konec,
kdo žízni, dám mu píti... “*

(Apokalypsa Janova 21, 1-6)

Původní název knihy zněl *Ježíš pro ateisty*, který považují po přečtení díla za ještě příznačnější. Jedná se o pronikavou analýzu možností, které skrývá Ježíšovo poselství, a to bez ohledu na božskou podstatu či absurdně náboženskou dogmaticnost. Právě tento princip se stal základním kamenem Beránka. Jde o jednu z nejpozoruhodnějších a nejdůležitějších otázek celých lidských dějin, o vliv a smysl Ježíše tradovaného v mysli lidí, o rozlišení pravdy a omylu v té tradici, o odlišení lidských iluzí od hlubin postupného sebezpoznání člověka, což zajisté bývá nejednou smíšeno.

„Nadávali mi za ni všichni: katolíci, že jsem strašný ateista a neznaboh, ale i ateisti, jak to filozof vychází vstříc církvi a náboženství? Ale vnímavý čtenář si cestu k Ježíši zkrátka vždy najde,“⁴ (Machovec, M.)

Machovec měl velice aktivní přístup k dějinám, filozofii a praktickému dnešku a přesně z těchto charakteristik vychází i román Lenky Procházkové, který však posunul hranice vnímání Ježíše a jeho příběhu o krok dále.

Milan Machovec se zabývá otázkou, do jaké míry Ježíši kérygmatickému⁵ odpovídá skutečný život Ježíše Nazaretského. Spisovatelka vychází z Machovcových poznatků o Ježíšově pozemském, nebožském životě a staví na něm děj svého románu.

⁴ Autorův komentář k osudu knihy na stránkách Kosmas.cz (<http://www.kosmas.cz/knihy/108461/jezis-pro-moderniho-cloveka/>)

⁵ Kérygmatický neboli zvěstovaný (z řeckého κηρυγμα – *kérygma*). Vychází z kérygmatického hnutí, které usilovalo o to, aby při hlásání křesťanství byl kladen důraz na radostnou zvěst o Božím království v Ježíši Kristu, nikoliv na poznatky systematické teologie.

Ale dostat se k rekonstrukci života a myšlení skutečného Ježíše Nazaretského se ukázal být úkolem nesmírně obtížným, až neřešitelným. Prameny o Ježíši, především čtyři evangelia podle sepsání Markova, Matoušova, Lukášova a Janova, literatura novozákonních biblických knih a křesťanské nekanonizované spisy jako apokryfní evangelia (např. podle sepsání Tomášova) obsahují bohatou a pestrou řadu informací a představují něco jedinečného, ale jsou to dokumenty několik desítek let po oné pozemské historii Ježíšově. Jako náboženské dokumenty, svědectví, smýšlení a cítění lidí doby svého sepsání jsou významné, ale nakolik se jedná o autentické informace o životě Ježíšově? Právě to umožnilo autorce „pohrát“ si s příběhem, vykreslit Ježíše jako obyčejného člověka s běžnými radostmi i starostmi a přiblížit ho lidem.

Jak již bylo řečeno, Ježíš je v díle jako každý z nás, román odhlíží od jeho božské podstaty, vpřed vystupují všemožné lidské vlastnosti, pociťuje například vinu.

„Vždyť já jsem zabil Římana. Ve skalách Galileje.“

„Zabil ho kuň.“

„Ale kdybych tam nebyl, tak mohl Julius ještě...“

„Přestaň! To s tvou dnešní tísní vůbec nesouvisí. Nic si nenalhávej bratře.“

(Procházková, L.: Beránek str. 90)

V jeho jednání je cítit strach, úzkost, pocit méněcennosti i nedůvěra v sebe samého.

„Neboj se,“ klidnil ji Jogli. „Prorok je silný muž. Snese to.“

„Ale já ne!“ vykřikl Ješua! „nedovolím takovou pohanu. Jdu k tetrarchovi a řeknu pravdu!“ rozhodl se a vykročil k bráně. Jogli ho

překvapeně pozoroval. „*Co je pravda?*“ povzdechl. „*A koho zajímá?*“
Pak vztekle dodal. „*Zbláznil ses? Antipa přece nikdy nepřipustí omyl!
Zesměšnil by se. A směšnosti se slaboch bojí víc než vraždy. Jdeš si pro
smrt, Nazareťane! A prorokovi tím nepomůžeš. Zemřete oba!*“

Ješua se ohlédl. „*I kdyby. Nemám jinou možnost.!*“

„*Máš!*“ vydechla Miriam. „*Jan ti to řekl. Žádal tě o něco! Tys to
nepochopil?*“

„*Vím, co říkal. Ale já přece nemůžu...křtít. Nemám v sobě to poslání.
Nejsem vyvolený jako on, nedokážu to.*“

(Procházková, L.: Beránek str. 123)

Ale prožívá i chvíle radosti, kdy popijí víno s přáteli a v neposlední řadě
silnou spalující vášeň a lásku.

„*Vím, že je brzy,*“ uznal, zatímco jí chvatně rozvazoval tkanici šatů.

„*Ale kolik nám ještě zbývá času?*“

„*Přesto...je to zločin!*“

„*Zločin?*“ užasl. *A vzrušeně se dotkl těch bílých ňader.*

„*Jsi přece...Mesiáš!*“ vzlykla.

„*Nejsem, ujistil ji. Mesiáš by odolal!*“

(Procházková, L.: Beránek str. 434)

Autorka vycházela převážně z evangelií, o čemž svědčí i množství
užitých příběhů, které hlavní hrdinové prožívají. Jedním z nich je i Ježíšova
pomoc setníkovi⁶, kterou nalezneme v evangeliích u Matouše i Lukáše (Mt 8,
5-13; Lk 7, 1-10), podobný příběh je i u Jana (J 4,43-53).

⁶ Centurion neboli setník byl profesionální důstojník římské armády.

„Vidím, že už je ti dobře,“ prohodil Ješua.
„Úplně dobře ještě ne, ale už nemám ty kruté bolesti. Tvůj odvar mi zázračně pomohl. Nebýt těch bylin, byl bych už mrtvý.“
„A kdybych ti řekl, že jsem ty správné byliny nenašel?“
"Vždyť jsem ten odvar vypil!"
"Vypil jsi odvar z máty, která se dává dětem. Tu bylinu, kterou jsem hledal, rabi doma neměl."
„Přivoň, Římane! Mátu jistě znáš z dětství, její vůni si musíš pamatovat.“
„Co to má znamenat, Žide?“
„Věřil jsi, že ti pomůžu a že se uzdravíš.“
„Ne! Věřil jsem té bylině.“
„Věřil jsi mému úmyslu a mým slovům!“

(Procházková, L.: Beránek str. 68)

Autorka příběhy samozřejmě přizpůsobuje románové podobě a přimýšlí si určité pasáže, které však v žádném případě nenarušují děj a stále uchovávají poselství zakotvené v Písmu. V evangeliích například není nic o bylinách ani o tom, že by Ježíš pobýval v setníkově domě. V díle lze vyzorovat i rozpory v Ježíšově popisu. Janův Ježíš mluví skoro stále jen o sobě, zatímco Ježíš dalších tří evangelistů o sobě nemluví téměř nikdy. V Beránkovi Ješua vystupuje spíše skromněji, pokud o sobě mluví, hovoří převážně o svých nedokonalostech, nežli přednostech.

„Ličení Ježíšova myšlení ukazuje nejen velkou duši, ale jsou to koneckonců zcela reálné problémy reálných lidí, pokud se alespoň snaží pojímat svou vlastní existenci ve světě hlouběji.“ (M.M., III., str. 81)

Ježíš byl hluboce včleněn do představ své doby a svého prostředí, spisovatelka jej tedy přibližuje lidem dnešním a tuto transformaci sama popisuje slovy: „*Sundala jsem Ježíše z kříže, abych ho vrátila lidem.*“

Beránek je apokryfní román o životě Ježíše z Nazareta, a přestože pojednává o dobách již dávno minulých, příběh o svobodě, lásce a odpovědnosti za svět náš vezdejší je téma stále velmi současné. Kniha vychází z historicky pevně ustálených základů, ale nese s sebou i rysy modernosti, kdy je Ješua vykreslován jako krásný, ale prostý člověk, který se umí rozčílit a dá si rád i víno.

Základním pramenem se autorce stala celá starozákonní i novozákonní bible, vedle ní i tzv. apokryfní knihy, které do kánonu sice později přijaty nebyly, ale v době Ježíšově byly považovány za plnohodnotné biblické knihy. Sekundárním pramenem jí bylo vše, co se týká židovského náboženství, ale i některých proudů a hnutí, které jsou ranému křesťanství prostorově i časově relativně nejbliže. Tyto prameny autorka konzultovala převážně s profesorem Machovcem, který jejich zkoumání věnoval velkou část svého života a rozebíral je i v knize *Ježíš pro moderního člověka*.

Kromě studia Starého i Nového zákona autorka porovnávala kralické vydání s ekumenickým. Pro historickou i geografickou správnost popisovaných míst sloužily knize Rukopisy od Mrtvého moře, a mapa starověké Palestiny.

„Poznámky jsem řadila podle témat a také podle postav. Všechny ty knihy, šanony a papíry už se mi nevešly na psací stůl, a tak jsem si práci přenesla na rozložený jídelní stůl v hale. V této fázi jsem vyčerpala rezervu peněz a rodinu postihla tzv. veselá bída. Proдалa jsem zbytky starožitného porcelánu, vařila těstoviny a brambory a přestala kouřit.“ (Procházková, L.)

Napsat román o Ježíši chce skutečně dávku odvahy, neboť se jedná o velmi náročné téma, u kterého lze předem předpokládat, že nebude částí

čtenářské obce pochopeno a jistě najde své zásadní kritiky. Vzhledem k tomu, že psaní takového románu může trvat i několik let, lze hovořit o skutečnosti, že autorka musela podřídit psaní románu i své rodinné zázemí.

Milan Machovec autorku v její cestě nesmírně podporoval, a jak ona sama uvádí, nejvíce jí zasáhla jeho slova: „*Nestarejte se o zítřek, dnešek má svých starostí dost.*“ Snad i proto je několikrát užila ve svém románu.

„*Nestarejme se o zítřek,*“ doporučil Jan.

„*Spoléhejme na jeho uvážlivost. On přece ví nejlíp, co potřebujeme!*

Ptáci taky nesejí, a přece sklízejí.“

(Procházková, L.: Beránek str. 89)

Za významný impuls, díky němuž se autorka definitivně rozhodla román napsat, považuje již zmiňované získání ročního uměleckého stipendia, jehož se jí dostalo ani ne den po konzultacích s profesorem Machovcem v době, kdy dilema o sepsání životního díla kolidovalo s nutností o zajištění rodiny.

Lenka Procházková napsala během stipendijního pobytu asi polovinu knihy (cca 350 stran) a její finální verzi dokončila v šibeničním čase den před termínem, tedy 30. srpna roku 2000. Roku, který započal svůj první den v sobotu. A i to mělo pro Lenku Procházkovou svůj význam. Pro křesťany je Bílá sobota druhým dnem takzvaného velikonočního tridua neboli třídenní. Dnem, kdy Ježíš ležel v hrobě. Dnem ticha. Dnem, kdy křesťané prodlévají u hrobu Pána, rozjímají nad jeho utrpením a smrtí a po celý den nekonají žádné liturgické obřady. Po západu slunce, v sobotu večer, začíná velikonoční vigilie⁷ a tím slavnost Kristova vzkříšení. Autorka, jak sama prohlásila, dílem prolomila ticho a vrátila Ježíše lidem.

⁷ Bohoslužba v předvečer náboženského svátku. Slovo pochází z latinského *vigilia*, což znamená bdění.

Dílčí závěr

Shoda příznivých okolností, zejména stipendijní pobyt v Bamberku, a aktuální inspirace dílem Milana Machovce *Ježíš pro moderního člověka* autorce umožnila přistoupit k realizaci díla, které si samozřejmě vyžádalo důkladné studium a vyhodnocení biblických textů, příkladně Starého i Nového zákona, rukopisů od Mrtvého moře či map starověké Palestiny.

Přestože autorka věnovala spoustu času studiu reálií, hlavní výzvou pro ni zůstávala konstrukce příběhu a při psaní díla musela řešit dilema, co zdůraznit, co uvést na okraj a co vůbec neuvádět. Výzvou pro ni byl i fakt, že o Ježíši bylo již mnoho napsáno i řečeno, a že existuje určitá ustálená ikonografie Ježíše ve společnosti. Lenka Procházková tuto vžitou představu ve svém příběhu o Ježíši nevyvrací, ale v románu spíše vyzdvihuje jeho lidskou stránku, popisuje, jaký člověk to byl se všemi jeho klady i zápory.

2.3. Interpretace vybraných míst románu se zaměřením na autorské inovace (Bible vs. zpracování Lenky Procházkové)

Abych mohla později dílo podrobněji analyzovat, a to zejména z pohledu hlavní postavy Ješuy, je nutné stručně popsat děj knihy a vylíčit hlavní postavy díla.

Jako první asi každého napadne otázka, proč zrovna Beránek? Proč se dílo nejmenuje po hlavním protagonistovi? Pravdou je, že vlastně jmenuje. V Bibli je zaneseno Nařízení hodů beránka. Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi v egyptské zemi:

„Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců. Bude pro vás prvním měsícem v roce. Vyhlaste celé izraelské pospolitosti: Desátého dne tohoto měsíce si každý vezmete beránka podle svých rodů, beránka na rodinu.

(Bible - Exodus: Nařízení hodů beránka 12 (1-28))

U Lenky Procházkové nalezneme beránka také jako symbol obětního daru.

„Ale kdo nám ponese beránka?“ podivila se nejmladší holčička.

„Přece Juda,“ usmál se Tomáš a předal obětní dar bratrovi.

„Je pesach!“ bránil se hostitel.

„Při hodů beránka ani ty nemůžeš rušit mého hosta.“

(Procházková, L.: Beránek str. 62)

V románu Lenky Procházkové je interpretace pozměněna a vykládána v souvislosti s osobou Jana Křtitele.

A skutečný Křtitel se nechal odvést jako beránek, místo aby řekl:
„*Pletete se!*“ Obětoval se pro něj, protože ho miloval jako bratra, víc než sebe.

(Procházková, L.: Beránek str. 130)

Beránek z názvu knihy Lenky Procházkové je však chápán jako Ježíš samotný. V Bibli jako první Ježíše nazval beránkem Jan Křtitel (J 1, 29).

Druhého dne spatřil Jan Ježíše, jak jde k němu, a řekl: „Hle, beránek Boží, který snímá hřích světa.“ (J 1, 29).

Právě v této větě je základ učení, že Ježíš přišel a zemřel, aby sejmul hřích světa.

V díle vystupují typické biblické postavy, které se však liší v podobě jmen. Aramejskou podobu jmen osob zachovává autorka tam, kde je jí citově a zvukově bližší, v ostatních případech nechává jména ve známějším novozákonním tvaru. U několika postav jména pozměňuje i z důvodů literárních, například aby více vystoupila symbolika jména.

Geografické názvy v knize jsou sjednoceny dle Biblického slovníku z roku 1992. Citace z Bible a ze svitků nalezených v Kumránu začleňuje bez odkazů, aby tím neutrpěla plynulost vyprávění. Psaní malých a velkých písmen spisovatelka podřizovala kontextu.

Autorská úprava některých delších citací (například modlitby Otče náš) vychází z autorčinou pociťované potřeby nově otevřít oči, aniž by se tím narušil původní smysl slov.

I přestože je hlavní postavou v souladu s tradicí Ješua, v románu na sebe strhávají pozornost i jiné postavy.

Velký prostor je věnován i Pilátu Pontskému, setníkovi Korneliovi nebo Herodovi Antipovi. Přátelství a víra v poslání spojuje Ješuu s postavou Jana Křtitele. Jako nejsilnější pojítka se však nakonec ukazuje láska. Láska k Miriam. Z tohoto pohledu je patrné, že hlavní ženskou hrdinkou románu Lenky Procházkové je právě ona. Miriam si prošla nelehkým životem, miluje a trpí, zatímco muži jsou naprosto pohlceni svým posláním.

„Ted’ jsem jiná žena. I moje tělo je jiné. Jenom úzkost zůstává a roste.“

(Procházková, L.: Beránek str. 469)

Autorka se chová ke svým hrdinům bez jakéhokoliv respektu. Jošua i jeho učedníci mají k asketickému životu hodně daleko. Snad i tím je román tolik zajímavý. Stránkami knihy protéká víno proudem, učedníci se často probouzejí v žalostném stavu s hanebnou kocovinou. Ve jménu přicházejícího Mesiáše jsou ochotni dokonce i krást a zabíjet.

„A ty víš o nějakém koni, Kefo?“ zeptal se rozpačitě.

„Ovšem, jinak bych ho nenabízel. Poblíž Emaus znám jednu zélotskou rodinu. Ti nám ho rádi půjčí, když jim vysvětlíme, kdo na něm pojedje. Je to tak, bratranče?“

„Tys to řekl,“ přikývl Šimon. Já tak lhát nedokážu, pomyslel si.

„Půjdu s vámi!“ rozhodl se Jocha. Na kradení koně jsou lepší tři, říkal si rozveseleně.

„Komu chceš ukrást koně?“ zamračil se Šimon.

„Mají uši a neslyší. Římanům přece!“

(Procházková, L.: Beránek str. 476)

Pobouření věřícího nabírá na obrátkách i tím, že Janovi ani Ješuu nebyla odepřena žena. Oba poznali lásku i samotný milostný akt.

Spisovatel Dan Brown⁸, přestože nebyl prvním ani posledním, se svého času stal slavným díky pohoršení části věřících, když ve své knize naznačil, že měl Ježíš poměr, a dokonce i potomka s Máří Magdalénou. Pro Lenku Procházkovou je láska Ješuy i Jana k Miriam dalším z nosných témat. Ačkoli se děj odehrává v dobových reáliích a sledujeme prastarý příběh, všichni lidé v románu se chovají nadmíru současně. Hovoří spolu stejným tónem i jazykem, jaký slýcháme na ulicích, v hospodách nebo v každé domácnosti.

Ješua prošel uličkou mezi podlouhlými stoly a přisedl na lavici nejbliž ohniště. „*Máš peníze?*“ zastavil se u něj hostinský.

„*Ne. Zato mám žízeň,*“ vysvětlil Nazareťan a požádal o číši vína.

„*A kdo ti řekl, že nalévám zadarmo?*“ rozzlobil se unavený muž.

„*A kdo řekl tobě, že to chci zadarmo?*“ podivil se Ješua.

„*Dostaneš za své víno ode mě radu,*“ slíbil.

„*Jakou radu?*“ mračil se hostinský.

„*To ještě nevím,*“ přiznal Nazareťan.

„*Mám mnoho užitečných rad. Až ochutnám tvé víno, vyberu tu, kterou si za ně zasloužíš.*“

Okolní hosté vyčkávavě ztichli. Hostinský poznal, že je v pasti.

„*Tak dobře,*“ usmál se kysele. „*Mám rád vtipné lidi. A navíc máme ty svátky. Budu tedy štědrý,*“ povzdechl a odešel do přípravy.

„*Nešetři ho, bráško!*“ oslovil Ješuu přio opilý muž z protější lavice.

„*Ted' ti tam určitě chystá slivky, je to největší šejdíř z celé čtvrti!*“

„*Opravdu?*“ usmál se Ješua.

„*Opravdu, říkají to všichni.*“

„*A co říkají o tobě?*“ bavil se Nazareťan.

⁸ Dan Brown, autor knihy Šifra mistra Leonarda

„Že je největší lhář a povaleč z celého města!“ postavil hostinský před Ješuu zdobený pohár.

(Procházková, L.: Beránek str. 71)

Dialogy románu jsou pojítkem mezi minulostí a současností, jako kdyby autorka chtěla zdůraznit, že stejné mravní principy, otázky víry, věrnosti a zrady lidstvo řeší stále, v této oblasti se od starých dob nic nezměnilo. Pocit propojení minulosti a současnosti evokuje i fotografie Jindřicha Štreita⁹ na obálce druhého vydání Beránka z roku 2012. Skupina mužů oblečených v kutnách a žena v prostých šatech v novodobé krajině. Kontrast mezi odkazem na historii a moderním rámcem vyvolává znepokojivé napětí.

Román *Beránek* není v pravém slova smyslu historický. Prvotním cílem autorky není seznámit čtenáře s dobou, ve které se příběh odehrává, ani se svou verzí historických faktů, ačkoli na autentičnost dbala. Cílem je konfrontovat čtenáře s Ježíšem jako člověkem plným víry, ale zároveň i plným pochybností a nejistoty, zda koná dílo Boží. S Mesiášem, který je naplněn strachem, zda se Bůh již navěky neodmlčel a jestli ještě někdy s člověkem promluví.

Lenka Procházková charakterizuje Ješuu již v úvodní části, to nám umožňuje utvořit si o Ježíši obraz jak jeho tělesné, tak i duchovní schránky.

„Ješuoovy oči pod leskem povrchu jako by vůbec neměly dno. Jímavost pohledu, o které mladík sám nevěděl, odzbrojovala každého.“
"Působí učeně, i když je prostého rodu. Taký má nadání pro osobitou formulaci myšlenek. Je to muž Světla. Tma v něm nepřebývá."

(Procházková, L.: Beránek str. 27 – 28)

⁹ Prof. Mgr. Jindřich Štreit je český dokumentární fotograf a pedagog.

Avšak tělesná charakteristika Ježíše v Bibli neexistuje, každý popis jeho postavy, vlasů, očí je autorčina licence a jak ona sama přiznává, možnost pohrát si s Ježíšovým vzezřením pro ni byla velkou výzvou. Po duchovní stránce Ježíše charakterizují všechna čtyři evangelia v celém rozsahu, jsou to totiž čtyři svědectví o jeho životě, učení a činech. Ač byl Ježíš prostého rodu (jeho otec - či podle tradice pěstoun - Josef byl tesař z Nazareta), byl zcela jistě učený. Není známo, kde svou učenost získal. Ale už jako dvanáctiletý diskutoval v jeruzalémském chrámu s tanními učenici a ti se obdivovali jeho moudrosti.

Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. Také když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem. A když v těch dnech všechno vykonali a vraceli se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, aniž to jeho rodiče věděli. Protože se domnívali, že je někde s ostatními poutníky, ušli den cesty a pak jej hledali mezi svými příbuznými a známými. Když ho nenalezli, vrátili se a hledali ho v Jeruzalémě. Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky, Všichni, kteří ho slyšeli, divili se rozumnosti jeho odpovědí.

(L 2,41-47).

Později v řadě svých řečí a v rozhovorech cituje Tóru a Proroky, byl to tedy učený židovský mladý muž, dobře znalý všech svatých knih, jejichž slova dokázal aplikovat tvůrčím způsobem.

„*Je to muž Světla. Tma v něm nepřebývá*“ je parafráze verše z prologu Janova evangelia.

*Na počátku bylo Slovo,
to Slovo bylo u Boha,
to Slovo bylo bůh.*

*To bylo na počátku u Boha.
Všechno povstalo skrze ně
a bez něho nepovstalo nic,
co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí.*

(J 1,5)

Jak je patrné, autorka v tomto případě téměř doslovně přebírá biblické pasáže. U Jana Ježíš i sám sebe charakterizuje jako světlo.

„Ježíš k nim opět promluvil a řekl: „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.“

(J 8, 12).

Tento motiv se objevuje v románu ještě několikrát, Ješua si tuto myšlenku zapisuje před svým prvním velkým vystoupením na hoře.

„Vy jste světlo světa. A váš příbytek, kde zažehnete lampu, bude zdaleka patrný. Neboť tu lampu nezastíníte poklopem, ale naopak vyvýšíte, aby světlo zářilo všem. Tak budete svítit ostatním lidem a ukazovat jim cestu do Jeho království.“

(Procházková, L.: Beránek str. 265)

Tělesnou charakteristiku můžeme v románu Lenky Procházkové sledovat i u Jana Křtitele.

„Opatrně odhrnula pramen jeho hnědorudých vlasů, prstem mu jemně obkroužila husté obočí a s povzdechem si přitom povšimla ostré rýhy na širokém snědém čele, vrásky, kterou nevyhladil ani spánek. Poprvé uviděla tmavé znaménko nad levým víčkem a připadalo jí to jako objev. Zato široké pevné rty mezi zcuchanými vousy už znala dobře.“

(Procházková, L.: Beránek str. 114)

V Bibli však nenalezneme ani vizuální charakteristiku Křtitele, pouze popis jeho oblečení a jistých návyků.

Jan měl na sobě šat z velbloudí srsti, kožený pás kolem boků a potravou mu byly kobylinky a med divokých včel.

(Mt 3. kapitola, 4)

Do stejného oděvu Křtitele oblékla i sama autorka, přimýšlí si dokonce, že Janovi darovala šaty Miriam.

„To je tvůj oděv, Křtiteli!“ nadchl se Nazareťan a zálibně přešel dlaní po ostré světlé srsti.

„Takovou věc mohla vymyslet jen žena. Je to účelné a zároveň důstojné. Hodí se to však pro proroka?“ zeptal se rozpačitě Jan.

Křtitel, oděný ve velbloudí kůži, kterou si přepásal kolem boků širokým opaskem, působil jako zjevení.

(Procházková, L.: Beránek str. 83 - 84)

Jak jsem se již zmínila výše, zásadní roli v knize, a hlavní ženskou roli, zastává Miriam – Marie Magdalena. Autorka ženu popisuje jako krásnou dívku, do které se bezhlavě zamiluje Jan Křtitel a později i sám Ješua. Její vnější krása je v díle vyzdvihována, ačkoli autorka neměla k těmto představám žádné podložené informace. V Bibli není dokonce ani nic o tom, že by se Marie znala s Janem. Je nesporné, že Ježíši byla blízká, možná bližší než učedníci. Ale zmínka o ní v Bibli je málo: Marie Magdalská, Marie Magdalena, patřila k ženám, které stály pod křížem (Mk 15,40, Mt 27,56), které byly při Ježíšově pohřbu (Mk 15,47), a pak po sobotě šly pomazat Ježíšovo tělo (Mk 16,1). Vzkříšený Ježíš se jí ukázal jako první (Mk 16,9, J

20,11-17). Ježíš z ní dříve „vyvrhl sedm d'áblů“ – tj. uzdravil ji z nějaké posedlosti, deprese, závislosti (L 8,2). Podle legendy byla ona tou bezejmennou hříšnicí, která pomazala Ježíšovy nohy vonnou mastí (L 7,37). Více o Magdaleně v Bibli není. Přesto, nebo právě proto, je Magdalena oblíbenou literární hrdinkou, a to nejen v Beránkovi, ale i v Šifře mistra Leonarda¹⁰, v Posledním pokušení¹¹ atd.

Při četbě jsem v knize zpočátku cítila určitý šev, kdy autorka zřejmě psala z povinnosti, která vycházela z přiznaného tvůrčího stipendia. Poté začíná děj a postavy žít svým vlastním životem a je znatelné, jak spisovatelka s dějem splynula. Ačkoli příběh Ješuy a jeho pozemské smrti zná každý a neměl by být tedy překvapením, závěr jsem dočítala s bušícím srdcem jedním dechem.

Lenka Procházková je skvělá vypravěčka a mně se líbilo, že ta důležitá zvěst, která stojí za dějem, není zkrácena vyprávěním a dá se vycítit z každého řádku i slova. Román není redukován jen na příběh, který by stál zcela v popředí, nevytrácí se ani ona metaforická rovina, duchovní poselství.

Je důležité brát v potaz, že Bible není historická kniha, z Bible se neinformujeme, jak to tehdy bylo, i přestože jsou tam samé příběhy. Jedná se totiž o podobenství, obrazná vyprávění, která mají určitý smysl a jsou psána za určitým účelem. Právě z tohoto důvodu není důležitý děj, ale zvěst, zpráva, která za ním stojí. A tu objevujeme jak v Bibli, tak v Beránkovi.

Každý příběh v Bibli má svůj význam a nějaké ponaučení, ale mohl se stát i jinak a ústním podáním se pozměnit. Autorka příběhy vypráví tak, jak mohly být, jak se mohly stát. Žádný z příběhů nelze jednoznačně označit za smyšlený. Autorka vycházejíc z evangelií vyjmula všechny příběhy, a ty pak po svém převyprávěla s charakteristickým zápalem pro danou věc.

¹⁰ Brown, Dan. *Šifra mistra Leonarda*

¹¹ Kazantzakis, Nikos: *Poslední Pokušení*.

Román o životě Ježíše Krista je dramatem člověka bojujícího o víru, proti temným a zlým silám v sobě i kolem sebe.

Jako i mnozí další, Lenka Procházková nabyla negativního vztahu k apoštolu Pavlovi, který je jedním z nejdůležitějších biblických postav, o jehož osudech vypráví Nový zákon. Je řazen mezi apoštoly, přestože mezi původních dvanáct nepatřil a s Ježíšem se osobně nesetkal, vyjma zázraku obrácení na cestě do Damašku. Jeho zásluhou se křesťanství začalo šířit mezi pohany a stalo se světovým náboženstvím. Proto je často považován za faktického zakladatele křesťanství. Podle tradice je autorem 14 listů Nového zákona, z nichž 7 se mu připisuje i dnes. Vzhledem k tomu, že Pavel se s Ježíšem neznal, autorka jeho spisy přehlíží.

V apokryfním románu Beránek vypráví na šesti stech dvaceti dvou stranách příběh o Ješuovi z Nazaretu vedena synopsí evangelií, která vykládá po svém. Apokryfy jsou spisy, které církve nepřevzala do Nového zákona, tzv. nepravé spisy. Pro tyto texty je charakteristická záliba v detailu a tendence posunout jednotlivé osoby přehnaným způsobem do popředí vypravování. Autorka evangelia používala důsledně, studovala je velmi podrobně v několika překladech.

„Soudím, že pro mě byly lešením, bez kterého bych dům nepostavila. Když jsem stavbu dokončila, lešení jsem zbořila,“ uvádí autorka.

Beránek je zalidněn evangelijními postavami. Klasický apokryf používá evangelijní jména a nějak s nimi zachází. Lenka Procházková je používá spíše nahodile a pro literární účely je pozměňuje nebo rovnou hledá nová. Otázkou však je, co je to klasické evangelijní jméno. Lidé se v té době jmenovali aramejsky a teprve pozdější přepisy jim daly tradiční jména. Tomu je tak i v případě Ježíše, jehož aramejská verze zní Ješua.

Vezměme jména učedníků podle Markova evangelia. Šimon (Petr) a jeho bratr Ondřej, Jan a Jakub Zebedeovci, Filip, Bartoloměj, Matouš, Tomáš, Jakub Alfeův, Tadeáš, Šimon Kananejský a Jidáš Iškariotský.

V Beránkovi se jmenují trochu jinak a autorka nahlíží i na jejich charaktery vlastním způsobem.

„Řekla jsem si, že to asi nebylo tak prosté jako v evangeliích, kde Ješua přijde na břeh jezera, potká rybáře a řekne ‚Pojďte za mnou, učiním z vás rybáře lidí‘, že hledání učedníků byl spíše dlouhý proces.“ (Procházková, L.)

Jelikož autorka sama má zkušenosti s tím, jak je složité hledat společníky k nehonorané činnosti, z jejího působení ve spolku Šalamoun, výběr učedníků pojala jako hledačství.

Zcela mimo Bibli se pohybuje již první scéna v knize, kde autorka představila postavu Šimona v expozici s Ješou. Ta začíná výjevem ukřižování, kdy ukřižovaný přežije. Ve skutečnosti se jedná o apoštola Petra. Tato scéna je zcela mimo Biblickou tradici. To, že Petr zažil ukřižování a přežil, je autorčina fabulace. Nicméně tento příběh neruší nijak děj a autorce umožňuje psychologickou kresbu jejího Petra. Šimon je v knize příliš opatrnický a Ježíše strhává zpátky, jelikož sám zažil bolest a úzkost ukřižování a snaží se jej uchránit. Ovšem Petr by mohl být opatrný i bez tohoto strašného zážitku zvláště, když miluje svého guru, kterého chce následovat a představuje si, jako oni všichni, že Mesiáš, zachránce, nedovrší svoje dílo tím, že zemře na kříži, ale tím, že vyžene Římany a osvobodí Izrael. To je základní nedorozumění doby. Tuto postavu představila již na prvních stránkách románu, aby bylo později jasné, že když se potkají u jezera, už se znají, už mají za sebou zkušenost pevného pouta.

Paže mu poklesly, prudce couvl a čelo se mu zkrabatilo údivem. „*Tebe já přece znám,*“ hlesl užasle, už bez hněvu. Ješua přikývl, pozvedl jeho pravou ruku, otočil jí dlaní vzhůru a zkoumavě přejel prsty okrouhlou jizvu uprostřed zápěstí. „*Jsem rád, že se vrátil k rybaření, zelóte,*“ zašeptal.

„*Ješuo!*“ vyhrkl Šimon. A prudce Nazareťana objal a přitiskl si ho k tělu. Pak zavřel oči, aby potlačil slzy.

(Procházková, L.: Beránek str. 157)

Ješua ho nakonec překřtí ze Šimona a začne mu říkat *kefa*, což znamená aramejsky skála.

„Jsi tvrdohlavý jako balvan. Odedneška ti budu ti říkat skála - Kefa. Šimon je pro tebe moc měkké jméno.“

(Procházková, L.: Beránek str. 187)

Toto překřtění si autorka nevymyslela, jde pouze o záležitost překladu. Šimon je židovské jméno, znamená "ten, který slyší". Ježíš ho v Bibli taktéž přejmenoval, dal mu jméno "Skála" – řekl: *„Ty jsi Petr - Skála a na té skále vybuduji svou církev.“* (Mt 16,18)

Z toho odvozují papežové svou autoritu, protože Petr byl první papež.

Stejně jako v Bibli je i v Beránkovi Ondřej Ondřejem a Jan a Jakub Zebedeovci, také rybáři a zřejmě sousedé Šimona a Ondřeje, se jmenují také Jan a Jakub. Jakubovi Zebedeovci říká autorka Janův bratr, Alfeovu Jakubovi pak syn tesaře. *„Mohla bych mu říkat také celníkův bratr, protože Matouš je také Alfeův, jenže to bych tam měla už třetí bratrskou dvojici,“* doplňuje autorka. Matouš, celník v Beránkovi, vystupuje jako Levi, a je velmi tradičně pojat. Ješua se stýkal s těmito lidmi, kterým se říkalo publikáni, což byli celníci, kteří vybírali nenáviděné daně, záměrně. Ješuaova nová zvěst, jeho láska se projevovala tím, že se stýkal s hříšníky.

V Markově evangeliu říká, že lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní, že nepřišel pozvat spravedlivé, ale hříšníky.

„Když jsem hledala učedníky, byla jsem mnohdy inspirována lidmi, které znám, takže jsem přebírala některé jejich rysy jako malíř, když hledá model, a Tomáš je tak trochu můj syn Jožin, který je těžký skeptik a pochybuje, což je Tomášova charakteristika i v evangeliích. Tomáš i Jožin jsou velmi všímaví, takže mají v mnohém logicky pravdu, ale okolí to značně popuzuje,“ osvětluje autorka.

Tomášovo váhání je jasně viditelné i v případě, kdy aktéři románu hlasují o Ješuvě mesiášství.

„Nemůže být Mesiáš, když nechce,“ mínil Tomáš

„Neruš, když mluví dospělí,“ okřikl ho Jan.

„Jsem taky učedník a mám právo na vlastní názor.“

„Tomáš má pravdu,“ připustil neochotně Jocha.

„Každý z nás má právo na vlastní názor. Takže teď budeme hlasovat.“

„O tom, jestli věříme, že náš Mistr je ten Mesiáš.“ vysvětlil slavnostně Šimon.

„Deset hlasů je pro. Jeden hlas je proti.“

Tomáš, pomyslela si Miriam.

(Procházková, L.: Beránek str. 399)

U Šimona Kananejského našla autorka poznámku, že to byl zelót, protiřímský partyzán, tedy člověk, který má za sebou delší zkušenost s odbojem. Autorka z něj udělala muže již zralého a nezdůrazňuje jeho kánský původ, nýbrž jeho zelótství. S těmito učedníky měl Ješua nejvíce problémů, ostatně i Šimona/Petra zachraňuje Ješua na počátku románu z římského zajetí jako odbojáře, protože pro tyto "ranaře", jak je autorka s oblibou nazývá, bylo asi dost složité přijmout jeho láskyplnou a novou zvěst okamžitě a bez výhrad.

Tyto učedníky lze popsat jako protestující skupinku radikálů, která by vše řešila raději mečem, nicméně později, v přítomnosti Ješuy, se stala umírněnou.

Dalším učedníkem radikálem je Jocha, voják, který sloužil v pevnosti Machaerus v době, kdy tam byl vězněn Jan Křtitel. Ve chvíli, kdy Jocha Křtitele poznal, dezertoval ze služby u tetrarchy Heroda Antipy a přidal se k Ješuvě.

Dalším učedníkem je Filip. Je to syn písaře z rybářské osady, jehož otec zemře. Jedná se o učedníka, kterému Ježíš zapoví jít na otcův pohřeb slovy: „*Nech mrtvé, ať pochovávají své mrtvé.*“ Spisovatelka jeho neúčast na pohřbu vysvětluje trochu jinak, a sice že na něm být nemohl, protože prchali z Galileje přes hranice do Itureje a nebyli tedy tu noc v zemi.

„Písař měl syna Filipa. Ten sloužil otci téměř do posledních dnů, ale pak se dal k učedníkům nazaretského Mistra. A odešel šířit tu novou zprávu.“

(Procházková, L.: Beránek str. 370)

Autorka k tomuto uvádí: „*Já myslím, že Ješua by ho na ten pohřeb pustil, a že ten biblický výrok je míněn trochu jinak – je to sporné, zda se jedná o mrtvé jako mrtvolu, nebo o mrtvé jako nevěřící.*“

Bartoloměj vystupuje v románu jako Natanael, Tadeášovi říká autorka Leba. V Biblickém slovníku měl jméno *Adai*, to znamená *Prsa*, což se mu nelíbí. Původním jménem ho přestane oslovovat i Tomáš a zvolí jeho řeckou variantu.

„*A jak tobě říkají?*“ zeptal se Tomáš, když pak rozdělali oheň a na placatém kameni opekli dvě ulovené ryby.

„*Addai, prsa,*“ začervenal se chlapec. „*Divné jméno, co? Ale řecky to zní líp: Tadeáš.*“

„*Budu tě tedy oslovovat řecky,*“ rozhodl Tomáš

(Procházková, L.: Beránek str. 223)

Jméno Leba získal již od samotného Ješuy v souvislosti s hlubokou promluvou, kterou Tadeáš pronesl na téma pozměněných slov Davidova žalmu.

„A to se může, upravovat žalmy?“ podivil se bývalý zelót Šimon.

„Proč ne?“ skočil jim do hovoru Tadeáš.

„Nejde přece o přesná slova, ale o... o výkřik srdce. A David by se nezlobil. Já si myslím, tedy, představuji si Davida jako muže, jehož srdce krvácelo celý život.“

Ješua se zachvěl. Pak vstal, obešel nízký stůl a zvedl překvapeného chlapce z kamenného sedátka. *„Tadeáši!“* přitiskl ho v objetí k sobě.

„Dám ti nové jméno, učedníku. Když se ti Addai nelíbí, budu ti říkat Leba, tedy srdce, za tu větu, kterou jsi vyslovil!“

(Procházková, L.: Beránek str. 232)

Leba je učedník, který je Ješuoovi citově nejbližší, jeden z autorčiných nejoblíbenějších, který sám skládá žalmy a modlitby.

„Nevím, jestli je to modlitba, asi to přeceňuju,“ znejistěl Leba.

„Mesiáš je naše naděje!

Cesta k němu však dlouhá je.

Ukaž nám, Pane, kde bydlí!

Jak ho poznáme mezi lidmi?

Má jako David zlaté vlasy?

A jaké roucho obléká si?

Náš prorok čeká na Tvé slovo!

Pak zavede nás k domu toho,

kterého jsi nám povolal,

aby vše novým udělal.!

„Je to modlitba,“ řekl Ješua.

(Procházková, L.: Beránek str. 349)

Zvláštní postavení ve skupině Ješiových učedníků má Jidáš Iškariotský. Svěbytnost autorčina pohledu lze spatřit v rozdělení Jidáše do tří epizodních postav, ačkoli biblický Jidáš byl samozřejmě pouze jeden.

Autorka v díle neuvádí jeho jméno a nechce říkat, který to je, jelikož, jak mi sama sdělila, uznává zásadu presumpce nevinny. Jejím úmyslem bylo biblického Jidáše svým způsobem rehabilitovat, tak ho přejmenovala, aby proti němu nebyl čtenář od začátku podjatý, aby ta nespravedlnost, která se s ním táhne už dva tisíce let, nevzkličila při četbě pouhým pojmenováním.

Zajímavé je i autorčino pojetí křtu. V jejím příběhu je pokřtěn Tomáš, kterého křtil ještě Jan Křtitel v Jordánu, a pak Jocha, kterého křtil Jan ve vězení. Je tam také uveden křest Salome, kterou křtí po Janově smrti Ješua.

Hleděl na ni a cítil, jak jí prostupuje soucit. Byla tak mladá! Tak křehká na ten hřích, který na ni spadl jako přívál. Tak bezbranná proti zoufalství.

„Tohle je vhodné místo. Tady přijmeš z mých rukou křest, Salome, jako znamení, že tvoje pokání bylo vyslyšeno. Neboť je psáno: I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělejí jako sníh! Budete-li jich hořce litovat a vzájemně se v lásce smiřovat.“

„Bude mi odpuštěno?“ zašeptala a přitiskla se k němu. *„Bude,“* slíbil.

(Procházková, L.: Beránek str. 332)

Autorka chtěla tímto ukázat rozdíl mezi Ješou a Kumránci. Oni byli nelítostná, uzavřená sekta, kdežto Ješua myslel odpuštění vážně. Pokřtil ji a byl schopen jí odpustit, přestože způsobila smrt Ješuova nejbližšího člověka, Jana Křtitele. Avšak to, že ze Salome autorka udělala pokřtěnou kajícnicí, jí nikdy neodpustil profesor Machovec, který psal ke knize recenzi. Jeho výtky budu specifikovat níže.

„*Já však vycházela z toho, že to bylo dítě, že to byla nedospělá nevinná šestnáctiletá holka,*“ obhajuje svou volbu Lenka Procházková.

Při četbě románu je důležité pozastavit se nad takzvanými Kumránci. Kumrán v evangeliích neexistuje, zato u Lenky Procházkové hraje klíčovou roli, protože se Ješua vůči Kumránu vyhrazuje. Autorka čerpala z Kumránských rukopisů, které byly nalezeny v roce 1947 v jeskyních nad Mrtvým mořem. Dostaly se do rukou badatelů a ti je řadu let dávali dohromady a luštili. Koncem šedesátých let vyšla kniha, která byla přeložena i do češtiny, jmenuje se Rukopisy od Mrtvého moře, v ní je popsán Kumrán i jeho role na přelomu našeho letopočtu. V Kumránu se usídlila náboženská sekta vzbouřená proti oficiální moci Hasmoneovců. Sekta měla svá pravidla, svou ideologii, čekali na Den navštívení, kdy se Hospodin vrátí na zem, věřili ve svou vyvolenost, věřili, že jen oni budou spaseni. O Ješuovi se do jeho vystoupení neví takřka nic, jenom v Lukášově evangeliu je řečeno, že ve dvanácti letech byl chytrý a mluvil v chrámu a učenci se mu klaněli. Ta zmínka přivedla autorku k tomu, že to byl vzdělaný člověk.

„*Tu knížku jsem si znovu přečetla, když jsem sháněla prameny pro Beránka, a staré kumránské texty přeložené z hebrejštiny a asi i z armajštiny mě fascinovaly,*“ uvádí.

Ale kde vzal syn tesaře podle autorky vzdělání?

„*Četba kumránských spisů – život sekty trval dvě stě let, kryje se s Ješuoovým životem, Kumrán je rozprášen, až po druhém rozvalení Chrámu, tedy okolo roku 70 – a některé obraty, které se shodují s Janovým evangeliem, mi dovolili domnívat se, že Ješua Kumrán znal. Kumránští prováděli rituální křest, prováděli mesiášské večere, Kumrán leží kousek od Nazaretu. Mladý přemýšlivý dvanáctiletý Ješua tam mohl být klidně přijat mezi laiky,*“ popisuje autorka.

Dle studia spisů autorka také zjistila, že tvrdá pravidla kumránských také zahrnovala i velice přísný půst, který připomíná to, čím se v evangeliích živil Jan Křtitel.

„Ty nemáš hlad, po tolika dnech půstu?“ užasl Nazareťan.

„Nevím, nevšímám si toho. Ty jsi zapomněl, Ješuo? Vyobcovaný Čistý nesmí už nikdy ochutnat chléb, ovoce ani maso. Mou potravou teď bude med divokých včel, luční kobylky a byliny. K pití voda. Tak zní pravidlo jednoty.“

(Procházková, L.: Beránek str. 51)

Kumrán zkrátka autorka po studiu pramenů nechtěla a ani nemohla vynechat, jelikož se jí zdál být skutečně klíčovým. *„Tak jsem si řekla, že Křtitel i Ješua žili ve stejné době, oba mohli projít Kumránem, Křtitel zřejmě ve vyšším svěcení, nikoliv jako laik, protože to by nevyfasoval tak přísný trest,“* uvádí spisovatelka. Každý, kdo četl evangelia, musí uznat, že jejich klíčovým tématem jsou zázraky. Autorka si vybírá ale jen ty, které se jí do příběhu hodí. Dle autorčina úsudku strávil Ješua nejméně několik let v Kumránu, což byla sekta, která rozuměla také léčitelství. Znali nauky o bylinách, byli to hvězdáři. V evangeliích se jedná prakticky vždy o zázrak uzdravení. Autorka se zázraky pracuje tak, že je vysvětluje na lidský způsob. Uzdravit někoho z horečky není pro člověka, který tomu rozumí, takový problém. Autorka nspecifikované evangelijní choroby transponovala do chorob pravděpodobných, například otrava námelem.

„Máte kvásek?“ zeptal se ženy.

„Jakube, jdi do kuchyně a rozpusť dvě lžice v poháru teplého mléka. Jane a Kefo, přinášejte roušky, začneme!“

Po čtvrté výměně obkladů se dívce zachvěla víčka.

„Mám hlad,“ zívla dívka.

„A takhle je to vždycky se zázraky?“ divil se Jakub.

„Někdy se nepovedou,“ pokrčil rameny Ješua. „Měli jsme štěstí.“

„Co jí bylo?“ zeptal se Kefa, když si pak podávali džbán s vodou.

„Snědla námel. Proto mluvila o létání. Ta obilná houba vyvolává představy.“

(Procházková, L.: Beránek str. 301)

Ježíš se svými léčitelskými schopnostmi v evangeliích nechlubí, prosí všechny, aby o tom mlčeli, protože ví, že by z něj udělali to, čím být nechtěl. On nechtěl být někým, kdo uzdravuje těla, ale tím, kdo uzdravuje duše. Dva důležité zázraky autorka vynechala. Měnění vody ve víno v Káni Galilejské a uzdravení Lazara. Oba jsou samostatně obsaženy pouze v Janově evangeliu.

Marie z Magdaly neboli autorčina Miriam, má v Beránkovi všechny rysy velké kajícnice, autorka z ní udělala silnou, svým způsobem klíčovou postavu, a do té míry novou, že se miluje s Ješouo jak duševně tak fyzicky.

Ačkoli mohu potvrdit mimořádnou cudnost a účelnost všech milostných aktů, v Beránkovi fungují jako cílená provokace. Autorčíným původním plánem nebylo postavy uvádět do intimních milostných situací, pouze nastínit jejich budující se vztah. *„Já jsem na začátku nevěděla, že k tomu dojde, jenže hrdinové mi ožili, příběh už si vyprávěli mým prostřednictvím. Byl to jejich příběh,“* popisuje Procházková zrození intimního vztahu.

Autorka zdůvodňuje své rozhodnutí o zavedení milostného vztahu Ješuy a Miriam tím, že člověk, který dokázal vyslovit tak úžasnou promluvu jako na Hoře, byl muž, který věděl, co je to láska k ženám v tom nejlepším slova smyslu. Vztahy v tak malém společenství, které putovalo stále ve stejné sestavě a prakticky proti všem, musely být mimořádně soudržné. V takovém společenství vznikají velice vřelé vztahy. Autorka to přirovnává ke vztahům a prostředí, které zná z období Charty 77. V evangeliích se ostatně nemluví o

hříchu lásky, ale o hříchu cizoložství. V žádném evangeliu se nedočteme, že by se Ješua žen odříkal. I románoví učedníci, voják Jocha a Šimon zelót, mají své dřívější vztahy a lásky. „*Společnost třinácti chlapů nemůže putovat dva roky, navíc doprovázena ženami, aniž by je nepotkala chuť na lásku,*“ uvádí autorka.

V Beránkovi se tedy autorka dopouští dvou hlavních hříchů. Jedním z nich, o kterém je vlastně celý román, je ten, že dělá z Ježíše člověka, za druhý hřích lze považovat, že Lenka Procházková ve svém díle popírá mystérium Velikonoc – vzkříšení. V evangeliích, kromě Janova, o sobě Ješua neříká, že je něco jiného než člověk. Už proroci a žalmisté mluvili o tom, že se narodí syn, na jehož rameni spočine vláda. A není tam řečeno, že se narodí z mořské pěny či z neposkvrněného početí. Prostě se narodí někdo, kdo bude mít sílu zrušit prozatímnost Mojžíšova zákona, která byla prorokována. Bylo řečeno, že je to smlouva, která probíhá v čase, že ten čas jednou skončí a přijde něco nového.

Autorčin hrdina je tím novým, co bylo prorokováno v celém Beránkovi, a je to patrné i v synoptických evangeliích, trpí pochybnostmi, zda to on je tím vyvoleným. Svou cestu nastoupí po boku Jana Křtitele a domnívá se, že bude jenom jeho učedník, ale situace se vyvine jinak. Ješua koná navzdory svým pochybám a v tom tkví velikost jeho postavy.

Pokud jde o Jana Křtitele, Lenka Procházková ho líčí jako vzteklouna, a ten se za něj dokonce v knize sám označuje. Obdobně je popisován i v Bibli, ačkoli samotná zpráva o Janovi je tam velmi stručná, i v ní však křičí.

Autorčin Ješua se ničeho příliš nebojí a často se řídí pravidlem "*co na srdci, to na jazyku*". V Bibli se Ježíš snažil být umírněný, ale občas vybuchl stejně jako v knize a dovedl být i velmi ostrý, což jen podtrhuje jeho lidské vlastnosti.

Bible je psaná v době, kdy už byl Ježíš zbožštěný a ve společnosti byla velká snaha jej ukazovat jako ideální postavu, ale přesto jsou v Bibli některé

jeho výroky, které tento model narušují. Právě to lze považovat za důkaz, že je Bible poctivá, jelikož, ačkoli se jednalo o nevyhovující pasáž, nikdo ji neškrtl ani přesto, že rušila obraz ideálního božského člověka.

Samotná Bible je v příbězích stručná, zatímco do románu je potřeba něco přidat, postavy je nutné lépe charakterizovat, vtisknout jim lidské vlastnosti, které v biblických tradicích nevystupují. Je potřeba z nich udělat živé lidi, a proto je nutné vždy něco doplnit, nahustit a přibarvit. Román s biblickou látkou předpokládá zpestření původního děje.

Jak jsem již zmínila, i jiní autoři se věnovali tématu Ježíšova života. Jedním z nich je například i můj oblíbený autor Mika Waltari, který vykreslil život Spasitele v díle *Jeho království*. Je však nutné podotknout, že knihy, které píšou křesťané s hlubokou úctou k Bibli, a do kterých si tak netroufnou cokoli provokativního přidat, pro běžné čtenáře vyznívají nudně. Takoví spisovatelé zkrátka vezmou biblický děj a v podstatě jej rozmělní tím, že ho převypráví. Žádné informace však nepřidávají, takže je děj poměrně nezajímavý a téměř ničím se neliší od četby klasické Bible. Přílišná úcta k tradicím brání udělat příběh zajímavým. Lenka Procházková při jeho psaní nepřistupovala s úctou k Bibli, ale s úctou k Machovcovým spisům, které jsou samy o sobě moderní, autorka pak vše ještě více rozvinula, takže vznikla kniha velmi provokativní. Já ale tento způsob provokace považuji za nesmírně kladný, jelikož přináší nové pohledy, které nejsou vyloučené, naopak jsou možné. Spisovatelka nepíše, jak to bylo, ale jak si to vysnila nad svým textem.

A právě ta nepřilíšná úcta ke svatému textu dělá knihu tím, čím beze sporu je, zajímavým pokrokovým dílem. Pozměněné tradice se v autorčině díle vyskytují na nejednom místě, čemuž nasvědčuje i Machovcova kritika. Tradicí je, že Ježíš neměl ženu. Zde se tedy spíše než o biblickou tradici jedná o církevní, Bible o tomto totiž nemluví, ale přesto je informace o Ježíšově celibátu v podvědomí lidí zafixována. Knižní podání, že partnerku Jana

Křtitele, Marii Magdalskou, měl i Ježíš, je zcela mimo Bibli a mimo církevní hodnoty. Vztah Ješuy a Miriam je pravděpodobně nejvíce provokujícím místem v Beránkovi, a to především pro pravověrné křesťany, zvláště římskokatolíky.

Lze však s jistotou říci, že Ježíš ženu neměl? Pravděpodobnější je opak a ztvárnění Lenky Procházkové, jelikož v tehdejší Izraeli by byl třicetiletý svobodný muž považován za něco zcela mimo slušnou společnost. Tenkrát byl kladen důraz na to, aby se mladí lidé brali, a v celibátu žijící svobodný Ježíš byl by mimo obvyklá ustanovení. Z Bible je zcela evidentní, že mu byla Máří Magdalena nejbližší, přestože je Bible psána v době, kdy nad církví panovala mužovláda. Je tedy docela dobře pravděpodobné, že měl-li Ježíš ženu, byla to právě Marie Magdalena. Řadu křesťanů by však tato změna v knize Lenky Procházkové mohla urážet.

Další narušenou tradicí je zmrtvýchvstání. Lenka Procházková tento zázrak likviduje tím, že Ježíš v hrobě ještě dýchal, probudil se a Máří Magdalena to viděla, načež jí zemřel v náručí a ona poté jeho tělo schovala a pohřbila na neznámém místě.

Nicméně to, že Ježíš nevstal z mrtvých, je dokonce zaneseno i v Bibli. V ní se píše, že Ježíš zmizí z hrobu a první, kdo uzří hrob prázdný a přinese tuto převratnou zvěst, je Máří Magdalena. Dle Bible se s ním ona sama i jeho učedníci setkají, ale nejedná se o setkání se živým člověkem. Nejdříve jej nikdo nepozná a zjištění, že se jedná o téhož člověka, přichází až ve chvíli, kdy promluví. Pokud se člověk zabývá podrobnostmi v Bibli detailně, pochopí, že i zmrtvýchvstání je tam velmi zvláště popsáno. Zdeněk Susa¹² je jako znalec Bible přesvědčen, že měli učedníci, Magdalena i matka Marie po Ježíšově popravě jakýsi zvláštní psychologický zážitek. V Bibli je cítit z této části převratný prožitek, který je nevysvětlitelný. Poznali, že Ježíš, ač mrtvý,

¹² Zdeněk Susa, recenzent knihy, evangelický kazatel

pohřbený, je zvláštním způsobem dál s nimi. To co prožili lze těžko popsat slovy, a proto tomu říkají zmrtvýchvstání, nanebevstoupení. Tato slova jsou ale vlastně dodatečná, zasazují jejich prožitek do kategorií lidských slov, ale ve skutečnosti se jedná o mimořádný zážitek mimo jakoukoli zkušenost.

Jak již bylo řečeno, Lenka Procházková si přimýšlí věci, které se nedají prokázat ani vyloučit, na což má nepopiratelné právo, je to její autorská licence a právě s touto myšlenkou dílo píše.

Osobitý pohled Lenky Procházkové je vidět i ve vztahu Piláta pontského a Ježíše. Ačkoli biblický základ je stejný s autorčiným vyzněním. Pilát, jakožto jedna z hlavních postav knihy, se ukazuje být velmi vzdělaným člověkem, kterého lze vyvýšit nad ostatní povrchní Římany. Charakterové vlastnosti Piláta vnímáme v knize skrze jeho činy, myšlenky a rozmlouvání se samotným Ježíšem.

I Biblický Pilát se snaží být spravedlivý. Na Ježíši prakticky nenalézá žádnou vinu, vidí, že jeho poprava má být justiční vražda. Lidé, kteří si jeho smrt přejí, však hrozí povstáním a Pilát, jako římský správce, má za povinnost udržet v provincii klid. Pod nátlakem tedy Ježíše vydá k popravě s myšlenkou, že Ježíš není římský občan, a tak pro klid v zemi bude popraven. Vnímá však, že Ježíš není vinen, je pro něj dokonce zajímavý. Zásadní dialog mezi Ježíšem a Pilátem probíhá v obou případech, v Bibli i v Beránkovi, u soudu, jelikož spolu vedou soudní rozhovor, ve chvíli, kdy je Ježíš před Piláta předveden. Lenka Procházková vykresluje osobitost Ježíše při této při brilantním způsobem. Pilát mu kladl otázky, na které Ježíš odpovídá tak, jak má ve zvyku, to jest jinak, než je očekáváno. I když mu je položena přímá otázka, odpovídá na zcela jiné rovině a vždy překvapí.

„Máš ženu, Galilejský?“ zeptal se Pilát.

„Co je ti po tom, Piláte z Pontu?“

On se mě nebojí! uvědomil si užasle prokurátor.

„Mluv se mnou uctivě! Nevíš, že tě můžu dát zabít?“

„Vím. Čekám na to.“

(Procházková, L.: Beránek str. 568)

Piláta překvapuje, že se Ježíš neomlouvá ani neprosí o milost, je nad věcí. Nátlak lůzy na Ježíšovo ukřižování, která je zpracovaná velekněžími, náboženskými vůdci, kteří se snaží Ježíše odstranit, vyjádří zásadním gestem – Pilátovo mytí rukou, kdy si Pilát před zástupcem umyje ruce a prohlásí, že je čist od krve nevinného.

Pilát viděl, že jeho snaha zachránit Ježíše je marná a že napětí davu roste, umyl si přede všemi ruce a řekl: "Jsem čistý od krve toho člověka. Je nevinný, odpovědnost je na vás! "

(Mt 27, 24)

„Nepřesvědčil jste mě, že tento muž je vinen!“ zvolal rozechvěle prokurátor a zatínal prsty do pískovce. „Znovu to důrazně opakují. Chcete-li však jeho smrt, máte ji tedy mít. Jeho krev padne na vaše hlavy. Já si myji ruce!“

(Procházková, L.: Beránek str. 578)

Pilát tím demonstroval, že to velekněz a lůza ho chtějí popravit, nikoli on sám. Tento motiv přebírá autorka velmi podrobně a pouze jej přizpůsobuje celému textu románu.

Dílčí závěr

Ze shora uvedeného je tak patrné, že autorské inovace pronikají do všech oblastí biblických příběhů a jsou zasazené s takovým umem, že je běžný čtenář není schopen rozpoznat, což je nesporný klad uvedeného díla. Lenka Procházková zachovává biblický příběh a ozvláštňuje je svým osobitým přístupem k věci. Nevytrácí se ani ona metaforická rovina, duchovní poselství.

Během našeho setkání mi spisovatelka objasnila mnohá rozhodnutí ohledně pozměněných tradic, která uskutečnila nejen za účelem zpestření děje, ale i z vlastního přesvědčení. Její hrdinové se pro ni stali živými lidmi, kteří činí a jednají, jak sami chtějí. Autorka uvádí, že ke konci už byl příběh psán nikoli jí, ale pouze jejím prostřednictvím.

Cílem románu je konfrontovat čtenáře s Ježíšem jako člověkem plným víry, ale zároveň i plným pochybností a nejistoty, zda koná dílo Boží. S Mesiášem, který je naplněn strachem, zda se Bůh již navěky neodmlčel a jestli ještě někdy s člověkem promluví.

Při četbě jsem v knize zpočátku cítila určitý šev, kdy autorka zřejmě psala z povinnosti, která vycházela z přiznaného tvůrčího stipendia. Poté začíná děj a postavy žít svým vlastním životem a je znatelné, jak spisovatelka s dějem splynula.

2.4. Ohlasy a kritiky

Vzhledem k tomu, že byl Milan Machovec prvotní inspirací a Lence Procházkové se stal skvělým přítelem, knihu podrobně rozebral a často také polemizoval s některými myšlenkami, názvy, výrazy i příběhy. Ten, který vdechl autorce nápad, byl zároveň i jejím kritikem.

Knihu mu spisovatelka zasílala ze svého stipendijního pobytu po dílech. Machovec jí poté posílal do Bamberku dopisy a pohledy na jednu stranu povzbuzující, na druhou s naléhavými žádostmi o setkání. Sešli se však, až když byl román hotový, a probírali jej stránku po stránce.

Jak sama autorka přiznává, během schůzky s panem Machovcem, při níž konzultovala svůj rukopis, se naučila mnohému, ale především sebeovládání. Beránka psala celých patnáct měsíců, dennodenně a ke konci už doslova dnem i nocí. Byla hluboce přesvědčena, že je to její životní dílo a očekávala gratulaci doplněnou možná několika kosmetickými připomínkami. Chtěla po profesorovi Machovcovi, aby především vychytat chyby v reáliích a chyby v aramejských jménech, což udělal jen okrajově. Víc ho zajímaly charaktery postav, stavba příběhu, což byly připomínky, které autorka neakceptovala, protože román byl napsaný a ona s ním nechtěla, ba ani neuměla hýbat.

První z nejasností, která se u tohoto díla objevila, byl hned jeho žánr. Autorka sama dílo nazývá románem, ale kdo vezme knihu do ruky, vidí, že je text samý dialog. Toto Milan Machovec autorce vytýkal a navrhoval jí využít klasickou formu typu Thomase Manna. Ale upřímně, četl by někdo takový text? Lenka Procházková pojala dílo moderně a psala jej pro dnešní lidi a záměrem bylo, aby se v díle nedalo přeskakovat, aby měla každá pasáž svou důležitost a význam.

Někdo by mohl namítnout, že dílo se v žádném případě nemá přeskakovat, ale když jsem četla právě Manna, rozvleklé dialogy mě nutily dívat se o několik řádků dopředu. Dalo se to ale pochopit, jelikož v té době spisovatel suploval i roli osvětáře.

Příběh o Ježíši je samozřejmě také osvěta, ale aby se povedla, musí čtenáře zcela strhnout. Styl knihy je velice promyšlený, psaní tedy nepůsobí automaticky, ale vychází z nitra, z toho, jaký má autorka k postavám vztah, jak se dokáže vcítit do daných situací, ale i jak je obeznámena s celkovou problematikou.

Spisovatelka chtěla během konzultací upozornit na případné chyby ve jménech nebo v popisu krajiny. Ona sama v Izraeli nikdy nebyla a podle mapy a fotek je těžké zkonstruovat vše zcela do detailů. Jak již bylo zmíněno, v díle se nachází odklony od klasických tradic, změny ve jménech lidí i předmětů, ale autorka je tak citlivě zasazuje do děje, že nemohou nikoho pobouřit.

Chlapec pevně objal Ješuu a otřel své slzy do jeho sutany.

(Procházková, L: Beránek str. 49)

Pokud bychom se například na tuto větu podívali podrobně, je nutné podotknout, že sutana je roucho duchovních katolické, pravoslavné a anglikánské církve, Ježíš tedy jistě nenosil sutanu, ale prosté roucho, stejně jako ostatní židé.

Hned z kraje vytkl pan Machovec autorce Kornélievy úvahy o náboženství, jelikož dle mnohých podkladů by takto římský voják nepřemýšlel. Autorka, jak sama přiznává, tuto postavu vnímá jinak. Není to jen voják, dle ní je vzdělaný, dá se říct intelektuál. Všechny postavy v knize prochází určitým vývojem a právě Kornélius je typ, který bojuje mezi

loajalitou nebo spíš disciplínou a vlastními zkušenostmi s židovským lidem a jejich náboženstvím.

Kornélius si nevěřicně sáhl na hrdlo. Tep mu bušil do dlaně. Co je to za muže? Proč se mi plete do osudu? Pořád! je to snad záměr jejich boha? Jsem tady proto, abych Galilejského zachránil? Jak?

(Procházková, L.: Beránek str. 568)

„Já ho ukřižovat nebudu!“ křičel na prokurátora setník.

„Budeš. Je to rozkaz!“

„Tak tohle už jsi přehnal, Piláte!“ kousl se do rtů.

„Co tě svrbí, Kornélie?“

„Nenávidím to, už nikdy to nechci dělat!“

(Procházková, L.: Beránek str. 580)

Machovcovi se také nelíbilo autorčino pojetí postavy Piláta, římského prefekta provincie Judea, jelikož pan profesor miloval Římany, na rozdíl od paní Procházkové, která v nich spatřuje okupanty. Pilát je sice i v evangeliích skeptický, ale autorka jej postavila do role člověka s jistým smyslem pro humor, který historickým faktům spíše odporuje. Paradoxně jí tedy vyčítal, že Pilát nemohl být tak lidský, tak zábavný člověk, jak ho vypočetla. Ale Lenka Procházková není historik ani filozof, je romanopisec, a její Pilát je zkrátka vtipný a píše i vtipné dopisy.

Když si vzpomenu na svou návštěvu v pevnosti a Tvůj úžas, když jsi místo jednoho vězně našel v kobce dva, tak si říkám, že to byl asi některý z učedníků toho Galilejského, který podplatil tvé vojáky, aby ho pustili do kobky. Měl bys být při výběru svých stráží aspoň stejně náročný, jako jsi při výběru vína, které podáváš hostů.

(Procházková, L.: Beránek str. 224)

Za hrubou chybu lze dle Machovce považovat to, jak autorka pojala Salome, dceru Herodiinu. Autorka dívku popisuje jako obyčejnou pubertáčku bez vlastního úsudku. Křesťanské tradice ji však líčí jako ikonu nebezpečné ženské svůdnosti, zejména kvůli jejímu erotickému tanci zmíněnému v Novém zákoně nebo kvůli její bezmyšlenkovité chladné pošetilosti, která podle evangelií vedla ke smrti Jana Křtitele. Tento tanec se objevuje i v knize Beránek.

„Tančí jak egyptská chrámová panna!“ vydechl okouzleně tetrarcha a pohybem ruky přizval Salome k sobě.

„Tvůj tanec potěšil mé unavené srdce. Jsi obratná a sličná. Zatančí ještě! Polovina mých starostí odlétla, zaplaš i ten zbytek!“

(Procházková, L: Beránek str. 279)

Salome z biblického hlediska charakterizovat nelze, protože v Bibli není. U Matouše (Mt 14, 1-12) se píše o dceři Herodiady, ale není jmenována.

Na Herodovy narozeniny však dcera té Herodiady tančila uprostřed hostů. Zalíbila se Herodiově, a on jí s přísahou slíbil dát, o cokoli požádala.

A ona, navedena svou matkou, řekla: „Dej mi sem na míse přinést hlavu Jana Křtitele.“ Král se zarmoutil, ale pro přísahu před spolustolovníky poručil, aby jí vyhověli, a dal Jana v žaláři stít. Tak přinesli jeho hlavu na míse, dali ji dívce a ona ji odnesla své matce. Janovi učedníci potom přišli, odnesli jeho tělo a pohřbili je; pak šli a oznámili to Ježíšovi.

(Mt 14, 1-12)

Že se jmenovala Salome, nepíše Bible, ale Josefus Flavius. Podle něj byla Salome dcera Herodiady z prvního manželství s Herodem Filipem I. A tento údaj Josefa Flavia převzala křesťanská tradice. Nové pojetí jejího příběhu bylo dáno Oscarem Wildem, který ji ve své hře *Salome* popisuje jako femme fatale a dle Machovce jí geniálně pochopil. I ve Wildově dramatu Salome Herodesovi zatančí a on je unešen. Jejím přáním je hlava Jochanaaova na stříbrné míse. Tetrarcha se zděsí, ale všechny poklady jsou Salome málo. Trvá na svém požadavku, v němž ji podporuje i matka Herodie. Herodes je sklíčený, ví ale, že musí dodržet slovo a tak Salome vyhoví. Následující událost dle Machovce zcela vystihuje její zákeřnou povahu. Dívka prahne touhou s'atou hlavu políbit a také tak učiní. Tímto činem je tetrarcha Herodes znechucen a nakonec dává Salome popravít.

Ted' jsem zlíbala tvá ústa, Jochanaane, zlíbala jsem ústa tvá. Na tvých rtech byla hořká chuť, byla to chuť krve, byla to chuť lásky? Říká se, že láska je hořká - leč to' je lhostejno, lhostejno, zlíbala jsem ústa tvá, Jochanaane, zlíbala jsem ústa tvá. (měsíční paprsek osvětlí Salome)
(Herodes se obrátí a spatří ji). Zabte tu ženu!

(Wilde, Oscar: Salome)

Co se týká místopisných chyb, lze jich v knize vyzorovat několik. Nikde v dostupných pramenech se neuvádí, že by se u Galilejského jezera pěstovala rýže. V knize je však tato plodina často zmiňována jako oblíbený pokrm. Machovec navrhoval rýži nahradit prosem, ale i toto bylo pro autorku zásadní a odmítala se nové plodiny vzdát! „*Já tu rýži vítala se slzami v očích. Mě přece šlo o jídelníček Jana Křtitele. Všichni se pořád báli, aby neztratil sílu, a tak mu Miriam nalhala, že rýže je galilejská bylina a že ji smí jíst.*“ pronáší Lenka Procházková na svou obhajobu.

Lenka Procházková je zkrátka živel a také velkou milovnicí zvířat a především psů. Proto jednoho věnovala i svému Ješuovi. Uvést psa do knihy je poměrně odvážný krok, jelikož Židé psy pohrdali. Autorčin Ježíš byl však jiný, nepohrdal nikým, a jak je při čtení knihy patrné, pes je tam i z jiných důvodů, citových. Lze říci, že byl knižní Ješua mezi všemi těmi prost'áčky učedníky intelektuálně osamělý. A ve chvíli, kdy mu popravili Jana Křtitele a vzdálila se mu Miriam, autorka chtěla, aby měl nějakého oddaného tvora, tím se stal právě pes Ezau. Pojmenovala ho podle postavy z Bible – prvorozeného syna Izáka a Rebeky a bratra Jákoba. V Bibli se o Ezauovi píše od 25. kapitoly knihy Genesis.

„Šel si sednout k prameni,“ zívá Jan.

„Tady se prý nedá přemýšlet.“

„Cože? Neslíbili jste snad, že se od něj nehnete?“ sykl podrážděně bývalý voják.

„Slíbili,“ uznal Kefa. *„Ale tys tady nebyl. Nevíš, jak je mu už od soumraku těžko. Nechce nikoho vidět. Nejspíš se modlí.“*

„Sehnali jsme mu psa, je tam s ním,“ vysvětlil Jan

(Procházková, L.: Beránek str. 243)

I v nejtěžších chvílích, před vstupem Ješuy do Jeruzaléma za účelem očištění Chrámu, autorka přiznává psovi důležitou roli v Ježíšově životě. Zde lze spatřit autorskou inovaci, zcela nepodloženou biblickou tradicí, vycházející pouze ze spisovatelčiny náklonnosti ke zvířatům a snahou ozvláštnit příběh něčím novým.

„Zítřa se rozloučíme,“ pohladil ho Ješua.
„Tady ti bude dobře, jsou to hodní lidé. Špatným bych tě nesvěřil. To přece víš! Měl jsem tě rád. Byl jsi věrný přítel! Ale dnes tě z toho vyvazuji.“

(Procházková, L.: Beránek str. 477)

Jako zásadní chybu viděl Milan Machovec Ješuuův příjezd na koni do Jeruzaléma.

„Náš Mistr je rozený jezdec!“ volal pyšně Jocha, když Leba otevřel vrata.

„O tom jsem nepochyboval,“ přikývl Šimon a potěšeně si prohlížel Ješuu na hřbetě vraníka.

Mnohé ženy předbíhali jezdce a házely na zem plachetky. Černý kůň našlapoval zvysoka, jako pod králem. Muž na něm seděl vzpřímeně. Byl ještě velmi mladý. Husté vlasy mu padaly do tváří, na krku je měl zachycené do copánku. Do nádvoří s koněm nemůžeme, uvědomil si Jogli. Ale nemáme čím ho pak přivázat. Podezíravě se rozhlédl po křičícím davu.

(Procházková, L.: Beránek str. 484)

Snad všichni vědí, že Ježíš vjel do Jeruzaléma poprvé na oslu a zarazí to tedy i neznalce Bible. Autorka se obhazuje tím, že její Ješua je krásný mladý muž, a není proto vhodné, aby jel na oslu a vypadal při tom směšně. Tento svůj názor vkládá do úst i románové Miriam.

„Kůň by se k tobě hodil, Mistře!“ řekla Miriam nahlas. „Ještě nikdy jsem tě neviděla jet na koni,“ dodala tiše.

(Procházková, L.: Beránek str. 476)

„*Tvůj Eliáš se k tobě hodí, Mistře,*“ usmála se Miriam a pohladila koně po krku.

(Procházková, L: Beránek str. 484)

Tamní obyvatelé jej vítají jako krále a dle autorky by příjezd na oslu jeho postavení znemožnil. To, že spisovatelka nechala učedníky ukrást koně Římanům, je už zcela nad rámec biblický. (DP str. 20, úryvek)

Z celého díla je patrná autorčina vášeň k tématu a naprosté autorské oddání. „*Dnes, s odstupem let, vím, že ty tehdejší zářijové disputace s Milanem Machovcem nad rukopisem Beránka byly nejintenzívnějšími chvílemi mého života. Skrumáž pocitů se mi ve vzpomínce slévá do zážitku hlubokého štěstí,*“ vzpomíná Lenka Procházková.

I když rýže škrtnuta nebyla a nenahradilo jí proso a Pilátův dopis zůstal nezměněn a stále byl cítit sarkastickým tónem, profesor Machovec dílo nesmírně docenil a dojalo ho, že mu autorka na předsádce umístila poděkování.

Lenka Procházková věřila, že jistě nikdo nemůže knihu veřejně napadnout kvůli sporné rýži, a to, že ji napadli jiní (a samozřejmě ne kvůli rýži), autorka čekala, takže jí to příliš nebolelo. „*Myslím, že pana profesora ty povrchní a mnohdy i nedůstojné kritiky zasáhly mnohem víc, ale když poznal, že nepotřebuju utěšování, přestal se nad nimi vztekat a brzy mi začal podsouvat další témata na další román. Tvrdil, že jsem na vrcholu sil a musím to využít. Nemohl vědět, že mě práce na Beránkovi citově vtáhla natolik, že se nemůžu vymanit, že to nejde odštíhnout a že si připadám jako splihlá chaluha,*“ dodává autorka.

Na ohlasy a kritiky díla mělo velký vliv i to, že autorka od samého počátku bojovala proti církevním restitucím a účastnila se i velké kauzy o navrácení svatovítské katedrály církvi. Již tehdy mezi ní a církví plála

hranice, ale přestože je mylně označována za neznabožku a ateistku, byla schopná sepsat tak poutavé dílo, kterým Beránek bezesporu je.

První vydání Beránka s sebou přineslo pouze několik ohlasů, především od přátel samotné autorky a několik "výkřiků" v Literárních novinách a na internetu, jinak jej zasáhlo hrobové ticho. Téměř padesát procent všech výtisků bylo skoupeno katolickou církví a vydavatelství, s níž měla autorka smlouvu, zkrachovalo. Vyšla tedy z úporné práce bez honoráře, ale jak sama říká, napsala knihu pro všechny, dílo, které se stalo její srdeční záležitostí a zrodilo v ní nového člověka.

Druhého vydání se kniha dočkala v roce 2012, autorka provedla pouze několik kosmetických úprav sahajících především do jmen a do pojmenování předmětů.

K tomuto vydání se vyjádřil portál Christnet.cz. Jedná se o jeden z nejčtenějších ekumenicky orientovaných křesťanských portálů v České republice. Stránky jsou orientované na čtenáře z jednotlivých církví, ale také na všechny, které zajímá otevřený pohled na dění české i světové náboženské scény. Jedná se o výjimečný projekt, který je vytvářen ze soukromých zdrojů, převážně darů fyzických osob, a reklamy a není primárně závislý na žádné z existujících církví nebo denominací.

Magazín denně publikuje mnoho zpravodajských informací z náboženského světa a rozebírá aktuální témata v publicistické části. Jeho cílem je přinášet maximálně objektivní, seriózní a přitom čtivé informace o náboženství a společenském dění u nás i v zahraničí. Nabízí vhledy do náboženského světa, života církví i široké společnosti a otevírá otázky, které zajímají mnoho lidí, ale málo se o nich píše a hovoří.

Recenze knihy Lenky Procházkové Beránek se ujala Hana Farná, jako jedna z hlavních autorek přispívajících do magazínu. Svou kritiku pojmenovala příhodně "*Apokryf se nikdy nedá posuzovat očima víry*".

S tímto výrokem nelze než souhlasit a každý, kdo knihu Beránek vezme do ruky, musí si uvědomit, že se nejedná o svatý text. Musíme knihu brát jako svébytný literární útvar, jehož autorka nechala zapracovat svou představivost a včlenila do něj i kus sebe samé. *„To se týká jak apokryfních evangelií, kde se to jen hemží zázraky, tak i soudobých apokryfních románů, které se naopak snaží jakoukoli vyšší moc důsledně eliminovat. Prostá věta "a stal se člověkem" je brána jako článek víry a patří k takzvaným základním pravdám. Nicméně s pochopením jejího dosahu to nebylo a dosud není jednoduché,“* uvádí Farná.

V článku Michala Černého, který byl rovněž uveřejněn na stránkách Magazínu ChristNet.cz, je zakotvena myšlenka: *„V katolickém světě není problém s Ježíšovým božstvím – to je zvlášť zdůrazněno ve východní liturgii, kde je i Ukřižovaný zobrazován jako král, s atributy moci, kdežto v protestantské tradici naopak dominuje Ježíšova lidská stránka.“* Snaha srozumitelně vysvětlit Ježíšovu osobnost není nová.

„Už v prvních stoletích se vynořilo mnoho neortodoxních pohledů uznávajících výhradně Ježíšovo božství, nebo naopak lidství. Připomeňme si jako příklady aspoň monofyzitismus, považující za nemožné, aby se Bůh stal plně člověkem, a jeho protipól arianismus, uvažující pouze Ježíšovu lidskou stránku. V dalších stoletích měla se syntézou Ježíšova božství a lidství problém teologie i lidová zbožnost. I dnes je pro víru některých katolíků nepředstavitelné, že Ježíš podléhal všem lidským zákonitostem a měl potřeby a projevy jako každý jiný člověk. Sekularizovanou společnost naopak zneklidňuje představa Ježíšova božství – je totiž zřejmé, že Ježíš není pouhý náboženský reformátor,“ uvádí Hana Farná. A právě myšlenku, že byl Ježíš člověk jako každý jiný, přejímá Lenka Procházková. Autorka recenze uvádí, že snaha Lenky Procházkové redukovat Ježíše jen na člověka není překvapivá. *„Její umělecký záměr není ani nový, ani originální. Uchopila ho ovšem střízlivěji a poctivěji než Dan Brown ve své Šifře Mistra Leonarda.“*

Lenka Procházková se rozhodně nehoní za senzací, která je cítit z Brownova románu a ani jím nemohla být inspirována, jelikož román o Ješuovi byl napsán o několik let dříve. Beránek má, alespoň pro mě, i zcela jinou výpovědní hodnotu. Její úmysl sundat Ježíše z kříže a vrátit ho lidem je sice možná trochu troufalý, přesto sama za sebe mohu říci, že mi toto dílo otevřelo a rozšířilo obzory nejen o náboženství.

Recenze Hany Farné dokladuje, že není psána zaujatě a snaží se dobrat podstaty díla a skutečně toho, co se autorka snažila předat svým čtenářům.

„Nicméně její dílo není laciný pamflet, má hlubokou výpovědní hodnotu o lidské touze po svobodě a autentickém žití, a to i přesto, že použila značně otřepané klišé o intimním vztahu Ježíše a Marie Magdaleny. Myslím, že si toho je vědoma, snad i proto zvolila pro protagonisty svého příběhu „nekanonizovaná“ jména, (Ješua – Ježíš, Miriam – Marie Magdalena, Kefa – Petr), jindy zcela jiná (Leba – Tadeáš, Joch – Jidáš).“ (Farná, H.)

Hana Farná nastínila ve své kritice i zkušenosti z autorčina života, které ovlivnily psaní, a umožnily jí některé události vystihnout lépe, než by to dokázal kdokoli jiný.

„Autorčiny zkušenosti z disentu jí dávají schopnost empatie, pochopení pro situaci v provincii Judea, okupované římskou mocí. Skvěle popisuje stratifikaci židovské společnosti – bohaté saduceje kolaborující s římskou vládou, formální farizeje distancující se za hradbou svých předpisů, zélóty toužící po otevřeném boji a vážné, přísné, hluboce vzdělané eseje, kteří vsadili na pasivní resistenci. Jan Křtitel, považovaný za posledního z proroků a bezprostředního Ježíšova předchůdce, měl možná opravdu blízko k esejcům, přinejmenším podobně jako oni působil na poušti a žil velmi asketicky. Lenka Procházková ovšem vychází z hypotézy, že i Ježíš vzešel z tohoto hnutí. V žádném z evangelií se však nevyskytuje jediná zmínka, která by o tom mohla svědčit,“ uvádí Farná. Ani jí nemohlo uniknout autorské pojetí vztahu Ješuy a Miriam. Recenzentka se vyjádřila k této situaci velmi objektivně a s

nadhledem, ve výsledku však tento vztah shledává nemožným: *„Ježíš nežil nijak asketicky – veselil se na svatbě, byl vítaným společníkem na hostinách, jeho oblečení by se dalo označit za elegantní (tunika z jediného utkaného kusu plátna nebyla oděvem chudáků). Byl člověkem se vším všudy, se všemi biologickými potřebami, tedy i se sexuálními funkcemi. Stal se nám totiž podobným ve všem – kromě hříchu. Není žádné rouhání předpokládat, že v přítomnosti „Miriam“ – Magdaleny si plně uvědomoval své mužství, neboť s lidským údělem přijal i všechny fyziologické potřeby. Ovšem cítil, že patří jedině Bohu-Otci a že ten nejužší vztah může rozvíjet jen a jen s ním. Proto nikdy nemohl vstoupit do životního příběhu Miriam z Magdaly, ani žádné jiné ženy.“*

Vztah Ježíše s Marií je snad nejdiskutovanější a nejvíce pobuřující částí z knihy. Není proto překvapující, že s tímto naplněným vztahem Farná nesouhlasí.

Lenka Procházková výtečně vystihla podstatu Ježíšova programu tak, jak jej formuloval v kázání na hoře. Zcela se lišil od jiných náboženských vůdců, jelikož ukazoval Boha takového, jaký skutečně je. Jeho učení bylo osvobozující, nikoho nedeptal svírajícími předpisy, naopak je zbavoval strachu a předsudků. Jeho učení se dá dle Hany Farné shrnout jednoduše – oslovení Boha jako Otce, přesněji řečeno jako tatínka. To bylo ale v židovském světě něco nepředstavitelného, protože Boží jméno nesmělo být ani vysloveno.

„Že autorka redukuje Ježíšovo uzdravování na pouhé léčení, to není ani překvapující, ani originální. Nějak si musela poradit, pokud nechtěla vidět Ježíšovo božství. Ovšem teorie, že po nezdaru Jana Křtitele převzal jeho roli Ježíš, přičemž si postupně vsugeroval, že on je tím Mesiášem, je už hodně krkolomná. V dalším ději má nicméně svou paradoxní logiku: kdyby totiž nějaký „Ješua“ (bylo to běžné jméno) si vzal do hlavy, že právě on se stane Mesiášem (tak jako později Bar Kochba) a šel by za svou vidinou, musel by

těžce narazit a ztratit všechny iluze. Tak jako se to stalo Ješuoovi Lenky Procházkové. Známa věta na kříži "Bože můj, proč jsi mě opustil" není v „Ješuoově“ podání modlitbou, odpovědí žalmu 22, nýbrž zoufalým výkřikem. A jednou z nejsilnějších a nejcharakterističtějších vět v celém příběhu je konstatování: „Není ke komu se modlit.“ Tristní konec, slepá ulička,“ uvádí Farná.

Román Beránek zcela jistě nenajde místo ve farní knihovně, ale autorka jej s tímto úmyslem ani nepsala. *„Dílo Lenky Procházkové může mnohé křesťany naštvat nebo přímo pohoršit, nepoučenému hledajícímu může způsobit zmatek a oddálit přijetí radostné zvěsti. Přesto nelze knihu šmahem odsoudit. Má pár nesporných kladů: přibližuje nám skutečnost tehdejší Svaté země, okupované římskými vojsky, atmosféru nesvobody nejen vnější, plynoucí z cizí nadvlády, ale i vnitřní, danou předsudky a rigidními předpisy. Vypovídá o odvěké touze po svobodě a autentickém životě,“* dodává Farná. *„Ježíšova čistě lidská stránka není podána špatně – tak by zřejmě žil a jednal, kdyby byl jen člověkem. Ale protože je Bohem i člověkem, vtěleným Slovem, musel jednat tak, jak nám ho představují evangelia, nikoli Lenka Procházková,“* dokončuje Hana Farná.

S recenzí Hany Farné se nemohu zcela ztotožnit, ačkoli oceňuji její přístup a nadhled. Autorka recenze má v této oblasti obrovský přehled, já na vše nahlížím z pozice čtenáře - laika, kterému se čte lépe o obyčejně neobyčejném člověku než o zbožštělé bytosti přesahující lidský rámeček.

Během psaní této práce jsem měla v ruce několik apokryfních knih o Ježíšově životě, ale tato je dle mého názoru nejlepší. Lidé v ní nejsou schémata, všechny příběhy jsou srozumitelné, nezáračné, a při tom umožňují, aby se obalily ústním podáním do té podoby, jak ji známe z evangelií. Základní zvěst přitom není zkrácena. Je chybou církevníků, že jako Ježíšovu radostnou zprávu chápou až zvěst o jeho smrti a

zmrtvýchvstání. Ale Ježíš svou dobrou zprávu učil a kázal před potvrzením jeho smrti a zmrtvýchvstání, za jeho života tedy nebyla méně plná.

Další recenzent, Zdeněk Susa, významný český lékař, evangelický kazatel, nakladatel a poutník, stejně jako Lenka Procházková, byl silně ovlivněn Milanem Machovcem. On sám uvádí, že zvěst živého Ježíše tak, jak je popisována v díle Beránek, našel zašifrovanou u Marka (Mk 1,15) a sám pro sebe si ji přeformuloval:

*„Čas se naplnil, nic není provizorní.
Co žiješ dnes,
je tvůj život.
Tak změň své nitro,
prerod' se,
uprostřed světa starého
budeš občanem nového věku!“* (Machovec, M.)

Tento vnitřní přerod, pokání v tradiční terminologii, aby člověk mohl žít nově, radostně a smysluplně navzdory všemu, se dle něho odráží právě v autorčině Ješuoovi.

Dílo ukazuje, že i navzdory tomu, že tradiční Bůh je mrtev, ten Bůh, který k lidem mluví a přímo do jejich životů zasahuje, může být klidně mrtev, protože je živ právě v té radostné Ješuoově zvěsti.

Přesto i Zdeněk Susa měl několik připomínek týkající se charakterů postav či zeměpisných a místopisných názvů. Dle docenta Susy psychologicky nepřesvědčivě vyznívá fakt, že Ješua byl ten, kdo pokáral Antipu a Herodiadu.

„A teď já,“ přerušil ho Ješua.
„O Antipovi chci mluvit sám, je to můj příběh.“
„Až na to, že já jsem ti napovědět,“ prohodil Jogli.

„Tak co se stalo?“ vykřikla Miriam.

„Stalo se to, že dneska dopoledne, když tetrarcha projížděl k pevnosti Machaerus a ve vesnici přepřahali, napadlo Jogliho, že chce vidět tu jeho...“

„Héteru,“ napověděl oslař.

„Protože jak jinak nazvat ženskou, která opustila zákonitého muže a bez rozvodového lístku se úplně klidně...“

„Počkej,“ přerušil ho netrpělivě Joshua a dolil si z měchu víno.

„Tak jsme tam šli a ta žena seděla pyšně v kočáře, vyfintěná jako Jézabel a na hlavě měla korunu! To byl vrchol všeho! Takže...“ zhluboka se napil a pak spokojeně dokončil:

„No myslím, že bys měl ze mě radost. Křtíteli. Řekl jsem jim to dobře!“

„Cos řekl?“ zeptal se netrpělivě Jan.

„Pamatuješ si to?“

„Ovšem, že pamatuju! Řekl jsem Antipovi všechno, co jsem měl na srdci. Například, že se chová jako neznaboh, když zavrhl první manželku a že se za něj my Izraelci, kteří ctíme Zákon a usilujeme o cestu spravedlnosti, stydíme. A že se může navždy rozloučit s nadějí, že by vůbec někdy mohl přijmout křest, protože cizoložníci mají cestu do Království zazděnou. A odrodilci taky.“

„To stačí,“ povzdechl Křtítel. „Zbytek už známe.“

„Cože?“ rozhorčil se Ješua.

„To je od tebe všechno, bratře? Nejsi pyšný, jakého máš učedníka? Nebo tě mrzí, žes u toho nebyl?“

(Procházková, L.: Beránek strana 118)

Zdeněk Susa nepocituje jako problém, že se tu převrací běžná tradice, ale nezapadá mu do obrazu klidného a vyrovnaného Ješuy, který zřejmě

předpokládá u každého dobrou stránku a možnost obratu, což dokladuje i to, že vyléčí římského důstojníka či přivede ke Křtiteli nevěstku.

„V tu jedinou chvíli, kdy stojí na voze a spílá Antipovi, se chová přesně, jak bych očekával od Křtitele, který je řvoun, rozčiluje se nad nevěstkou, stěží se dá zadržet v chrámu s kupčičky atd. Prostě mě to nepřesvědčuje, nevím, jak se mohl Ješua pro jedinou chvíli tak změnit,“ dodává Susa.

„Včera jsi uzdravoval Římana a dnes se vracíš s nevěstkou!?“ vykřikl pobouřeně Křtitel, když se za soumraku znavený Ješua s kulhající upocenou Miriam objevil na břehu Jordánu.

(Procházková, L: Beránek str. 77)

Susa dále vytýká autorce například skloňování jmen: *„Skloňování "Herodese" je chybné – es je koncovka. Správně je Heroda. Vadí mi skloňování "do Korozaima", raději bych neskloňoval vůbec – jako do "Kafarnaum", stejně do Korozaím". Je to úzus všech biblických překladů. “*

Zajímavý je pohled Zdeňka Susy na autorčiny inovace: *„Vůbec mi nevadí, že se mění tradice, je to důležité pro děj. Jidáš se rozdělí na 2-3 osoby. Hora proměnění se přesune k Jordánu. V pořádku. Ale proč se mění tradice, kde je to pro děj zbytečné? Ježíš s učedníky nikdy nebydlel v Betsaidě (ani v rybářské vesnici u Betsaidy), ale v Kafarnaum. První křesťané si postavili kostelík v místě domu Šimonova a Ondřejova a tehdy asi ještě opravdu věděli, kde to bylo. Proč je Miriam z Jericha, když všichni vědí, že pocházela z Magdaly? Nikdy se jí neříkalo jinak než Miriam Magdalská – latinsky Magdalena. “*

Tyto připomínky mě, jako laického čtenáře, nechávaly klidnou a sama bych si jejich chybnosti vůbec nevšimla. Jediné, co by mi přišlo na mysl, je posledně zmiňovaná Marie Magdalská, nikoli Marie z Jericha. Přesto mi tato "nepřesnost" nijak nezasáhla do četby, ani nijak nenarušila dějovou linii.

Další výtka Zdeňka Susy směřovala k otázce, proč jsou nejpodstatnější Ješuoovy výpovědi rýmovány.

*„Vidím ženu, jak stojí na rozcestí.
její oči jsou vlhké slzami.
Vyhlíží spravedlivého,
nezatíženého vinami,
jenž by jí ukázal cestu
k pokání a vnitřní proměně
Ona už nechce zmateně
hledat v temnotách přízrak štěstí
a plýtvat časem, co ještě zbývá
do Dne, kdy každá malá víra,
bude spálena jak suché klestí.*

(Procházková, L.: Beránek strana 74-75)

Dle mého názoru na moderního člověka působí rým spíše archaicky, a to zvláště, když se vyskytuje ve veřejné promluvě, ale i přestože mě rýmované pasáže nijak neoslovily, mou četbu nerušily a brala jsem je jako jednoduchý útvar pevně zakotvený v textu.

„Když složitější rým přejde do rýmování "aa bb cc dd" cítím to jako dětskou říkanku. To podle mne ubližuje nejvýznamnějším výrokům. Chtěl bych je mít bez rýmu, spjaté s vnitřním rytmem, stručné a úderné. Rýmování také vede k tomu, že se do textu vkrádají výplňová slova, která smysl rozmělnují. Otčenáš má v originále 50 slov, nemám nic proti jeho novému formulování, ale když má rýmovaný otčenáš 65 slov, jsou tam jistě některé zbytečná - jen kvůli rýmu. Při tom jak Ješua, tak Miriam se dovedou stručně a úderně modlit – např. při milování,“ uvádí k této problematice Susa.

Zdeněk Susa je velice sečtělý a Bible znalý člověk, byl tedy v románu schopen najít nedokonalosti, které běžnému čtenáři uniknou. Většina jeho výtek směřovala k poznámkám věcným.

„Cesta z Kumránu k Mrtvému moři nevyžaduje celý den ani lano. Kumrán je na nízké terase na dohled od Mrtvého moře. Skály se vypínají nad ním. Cesta tedy vyžaduje nanejvýš hodiny a je pohodlná,“ vytýká Susa.

Autorka z cesty udělala nebezpečný celodenní pochod, osobně to však nepovažuji za žádné hrubé pochybení, spisovatelka sama v Izraeli v době psaní románu nebyla a je jejím právem si s určitými fakty trochu pohrát, a to zvláště, když to ději přidá na napětí.

„Cesta strmými skalisky byl obtížná, a pro jejich askezí vyhublá těla značně namáhavá. Ješua s tím počítal a pro zvláště neschůdné úseky měl ve své lýkové nůši složené lano. V nebezpečných místech zachytil jeho smyčku o výčnělek skály a v pokleku muže jistil při jejich sestupu úžlabinou. Přestože vyrazili již za úsvitu, žhnoucí polední slunce je zastihlo ještě uprostřed skal.“

(Procházková L.: Beránek str. 31)

Další věcná výtka se týkala užití lávy a lávových kamenů při opravě prasklin vodovodních koryt, kterými stékala voda ve dnech křtu do rituálního bazénku.

„Ty škvíry a pukliny lze dobře zatmelit rozehřátými lávovými kameny,“ navrhl Ješua.

„Láva je nepropustná a navíc ozdravná, voda tekoucí po ní získá i léčivé účinky pro tělo.“

(Procházková L.: Beránek str. 31)

Zdeněk Susa k tomu uvádí: „*Jde o asfalt, zaručeně ne o lávu. Slovo asfalt je řecké a bylo tehdy známo. Římané označovali Mrtvé moře "Asfaltové jezero" – Lacus Asphalties.*“

Velmi zásadní chybu Susa spatřuje v části, kde autorka popisuje tah odlivu na Mrtvém moři.

„Ješua se chopil vesel. Tah odlivu mu usnadnil úsilí, a tak již po chvíli na volném moři rozeznal oblý hřbet.“

(Procházková L.: Beránek str. 32)

Susa uvádí, že příliv a odliv, který má skutečnou sílu, je pouze na oceánech. Ve vnitrozemských mořích (Středozemní, Černé, Baltské) jsou téměř nezatelné a na jezerech nejsou vůbec. Stejná chyba jako u Mrtvého moře se vyskytuje ještě několikrát jako kolorit rybářských scén na Genezaretském jezeře.

„A které místo je nejlepší?“ zeptal se Nazareťan a neznale se rozhlédl po hladině.

„To se každý den mění,“ vysvětlil Ondřej.

„Podle počasí a větru. Dnes to nebude blízko. Je bezvětrí a od přílivu už je dlouho, ryby se stáhly od břehů.“

(Procházková L.: Beránek str. 163)

Dle Susy by se toto mělo v nových vydáních opravit, jelikož to autorku degraduje a ukazuje na její neznalost zeměpisných struktur.

Zavádějící je dle recenzenta i cesta podél Jordánu. Jordánský úval je široký mnoho kilometrů a je ohraničený z obou stran pouštními horami. Uprostřed je zaříznuto vlastní údolí Jordánu, který se velmi klikatí a zvláště v dolním toku je obklopen bujnou vegetací. *„Podél řeky se nedá jít a také to nemá smysl –*

cesta by byla mnohem delší. Cesty vedly a vedou po obou březích na terasách kus od řeky. Tam jsou také všechny vesnice a městečka,“ podotýká Susa.

Lenka Procházková k Jordánu posílá celou skupinku učedníků a z jeho břehů činí místo vhodné pro křty svou polohou i hloubkou vody.

„Kde začneme?“

„U Jordánu. Tam je dost vody pro všechny kajícíky.“

„Vyber si místo!“ vykřikl Ješua a štědře rozpráhl paže, jako by mu všechna voda řeky patřila.

„Musíme najít klidnou zátočinu,“ uvažoval Jan.

„S mírně klesajícím dnem. Budou přivádět i děti,“ dodal.

„Chceš zátočinu, máš ji mít!“ souhlasně se usmál Ješua a dychtivě se rozběhl proti toku Jordánu. Když brzy objevil slibně působící místo, shodil sutanu a opánky a vstoupil do vody.

(Procházková L.: Beránek str. 51)

Stejně tak lze spekulovat o nebezpečné jízdě lodí přes Jordán, kterou absolvoval Jan Křtitel s Miriam při cestě za učedníky.

„Chceš chvíli veslovat, pane? Vidím, že je ti zima.“

„Zkusím to!“ usmál se Jan

„Zaber doleva, pane!“ křikl vesničan, *„nebo se překotíme!“*

(Procházková L.: Beránek str. 116)

Jordán není řeka podle našich představ, je to větší potok nebo říčka. Na většině míst se dá přebrodit a lodí se na něj nejezdí, ryby se chytají z břehu. Dnes má Jordán vody ještě méně než dříve, protože se bere do vodovodů a k zavlažování. Když se dnes chce v Jordánu "tradičně" křtít, musí se postavit

hráz a zadržet voda, aby se člověk vůbec mohl ponořit. Tyto informace jsem však nabyla až po rozhovorech s odborníky a pečlivým studiem pramenů, není tedy příliš pravděpodobné, že by běžný čtenář tuto věcnou nepřesnost zachytil.

Obdobně lze toto hledat i v případě Tomášova plavání a obtížné cesty údolím.

„Říkala jsi, že překročíme Jordán!“ namítl Tomáš, když pochopil, že tím překročením Miriam míní přeplavání.

„Utopím se!“ lekal se Tomáš. Ale žena mu vysvětlila a hned i ukázala, že mu přiváže kolem pasu provaz a druhý konec si omotá přes rameno.

(Procházková L.: Beránek str. 216)

Pochybení je dle Zdeňka Susy i v případě popisu honosné synagogy v Kafarnaum. Ta byla totiž postavena až dávno po Ježíši. V jeho době tam byla asi stará svatyně, jako je popisována v Nazarétu.

Široké schodiště k synagoze bylo okrasou města.

(Procházková L.: Beránek str. 175)

Kritiky nehatily román a jeho zpracování, nevyčítaly Lence Procházkové ani špatné uchopení příběhu, ale oba recenzenti považovali za důležité sdělit autorce jisté nepřesnosti věcné, které oni, jako znalci, v díle našli.

Duchovní obsah románu však byl jak pro pana Machovce, tak pro Zdeňka Susu naplněn a nebyl ochuzen o základní zvěst, kterou nám sama Bible přináší.

Jedinou skrze zápornou recenzi jsem našla na webových stránkách časopisu Reflex v rubrice Never more. Má ji na svědomí Josef Mlejnek z MF Dnes a vzhledem ke způsobu, kterým byla psána, si ji dovolím odcitovat celou.

„Tentokrát zcela bezkonkurenčně u mne vyhrál šestisetstránkový tlustopis Lenky Procházkové Beránek. Napsat páté evangelium a ukázat, jak to vlastně bylo, to je odvěká ambice a nic proti gustu. V nedávných letech jsme tu už měli Krista prvního komunistu, prvního homosexuála, muzikály o něm. Nic už nepřekvapuje. V případě paní Procházkové se pátým evangeliem stala červená knihovna. Kdybyste, milá dámo, povzbuzena případným úspěchem, se v budoucnosti pustila s podobnou myšlenkovou výbavou a vlezlou zvědavostí například do života Mohamedova, obešlo by se to hůře než nějakým tím nikdyvicem. K tomu snad ještě výrok z poslední knihy Svatých písem: kdo smrdí, ať smrdí dál. Never more tedy dostává Beránek, který předstírá něco, co není.“ (Mlejnek, J., MF Dnes)

Z této recenze je patrné, že autor vůbec nepochopil smysl díla, nezaregistroval poselství, jež z románu dýchá, a zřejmě si ani nevšiml brilantního zpracování, kterým byla složitá látka uchopena. Lenka Procházková se nesnaží předstírat nebo napodobovat, spíše naopak, přichází se zcela novým podáním a má na to veškeré právo.

Po vydání románu začaly také autorce chodit dopisy od přátel i známých, jejichž znění potvrzovalo nespornou literární kvalitu díla. Nyní představím několik ukázek.

Z dopisu Renaty Kuchařové: *„Nechtěla bych napsat, že jsem "nadšená", jelikož by to znamenalo i veselá z četby, zatímco já měla po dlouhé době opět před sebou řádky a výjevy blažící všechny smysly. Jsem prostě vysazená na minulost a o současnosti dovedu nejlépe uvažovat s pozadím historických kostýmů.“*

Z dopisu Jarmily Kulíkové: *„Tisíceré díky Vám za tak krásné počtení jakým pro mne je Vaše kniha Beránek. Přečetla jsem ji jedním dechem a teď čtu*

znovu. To poselství! To má náboj! Čtu a přemýšlím, čtu a pláču, čtu a je mi krásně. Kéž by se Vaše kniha zařadila mezi bestselery, kéž by jí četli v rámci "být in" všichni ti lidští chrobáci valící svou kuličku stále větší a větší a větší...Ale ti takovou knihu odhodí, nasadila by jim červíka do svědomí.“

Dílčí závěr

Absence rozsáhlejších recenzí k tomuto dílu vychází z jeho obsahu. Sekulárního člověka provokuje a věřícího taky a přitom si uvědomují, že dílu není vlastně co vytknout. Shodit se tedy nedá, není ani plytké, ani prázdné, a proto k němu nakonec nemají ani co napsat. Domnívám se, že hodnota díla je skutečně vysoká a zasloužilo by si, alespoň u laické veřejnosti, více pozornosti.

3. Rozhovor s autorkou

Beránek není typický román, co vás inspirovalo ke zpracování takto obtížné látky?

Zhruba před osmi lety jsem měla soukromé trampoty. Tenkrát jsem kráčela Prahou, pršelo, a já se potřebovala někde vyplakat. Vešla jsem do prvního kostela, byl prázdný, setmělý. Bylo brzy dopoledne a já si sedla do zadní lavice. Nad oltářem visel kříž s polonahým Ježíšem, měla jsem na sobě kabát, byla zima. Najednou se ve mně něco zlomilo. Ten člověk je tam přítlučený už strašně dlouho, napadlo mě, a měla jsem náhle nutkavou ženskou i mateřskou chuť sundat ho z kříže a zabalit ho do svého kabátu, aby se zahřál. Připadalo mi to najednou až zvrhlé. Mrtvola na kříži, to má být Bůh?! Vždyť církev z jeho výzvy učinila něco zcela protichůdného. On se přece nenechal ukřižovat proto, abychom ho používali jako logo, abychom se stále dívali na jeho utrpení. Byl to člověk plný radosti, charismatický muž, který kamkoli přišel, vzbuzoval nadšenou odezvu. Proč si ho máme připomínat v tom nejhorším okamžiku jeho života? Vždyť když to vezmeme z gruntu, tak evangelium, radostná zvěst, znamená tuto dobrou zprávu: Lidé, nebojte se, navštívení se sice blíží, ale vy máte příležitost se vnitřně změnit, a když se vnitřně proměníte, změní se i okolnosti vašeho života – boží království je ve vás.

Na několika místech románu uvádím kousek jednoho žalmu, kde se říká: Ač jsem vám řekl *„Jste bohové, všichni jste synové Nejvyššího, zemřete též jako jiní lidé.“* To považuji za klíčové. Vždyť oni ho vlastně ukřižovávají každý den znova. Já chtěla Ješuu z kříže sundat, zabalit ho do teplého kabátu a vrátit tam, kam patří, mezi nás.

Se psaním Beránka úzce souvisel Váš pobyt v Bamberku. Jak jste čerpala v cizím prostředí inspiraci?

Když mi zavolali z Mnichova, pochopila jsem, že je to řešení, abych mohla román rozjet. Můj pobyt v Bamberku trval od dubna, začal o Velikonocích. Všeho jsem nechala a odjela se svým jedenáctiletým synem. Bylo tam 6 Čechů a 6 Němců. Začátky byly velice těžké, protože Dům umělců stojí naproti Parlérově chrámu a vzadu přes dvůr je nejdůležitější dóm. Bavorské Velikonoce trvají 14 dní, takže nad domem, kde jsem chtěla příběh o Ješuoovi stvořit, křižovaly zvony a já zkrátka nemohla začít psát, protože jsem si připadala jako rukojmí. Věděla jsem, jak chci ten román vést, ale ty zvony a ten atak, co jsem cítila, mi nedovolily se uvolnit, takže první tři týdny jsem byla v takovém podivném stavu, kdy jsem se oprošťovala. Zlomilo se to ve chvíli, kdy mi spisovatel Vejvoda přinesl černé pivo. Při druhém půllitru jsem věděla, že je to můj limit, přišla jsem domů, sedla jsem si k počítači a něco jsem psala. Když jsem se ráno probudila, šla jsem se podívat, co jsem to vlastně psala a k mému překvapení tam byl první odstavec toho románu. Černé pivo nějak zafungovalo, uvolnilo zábrany, přišla změna a mozek se zachoval nějak jinak a najednou se dveře otevřely.

Nějaký čas po napsání Beránka jsem se navíc dozvěděla, že v domě, kde jsem román psala, bylo biskupství, a v 17. století tam byl proveden poslední velký proces proti čarodějnictví v Evropě. V katakombách mého bamberského domu upalovali a mučili lidi, v domě, kde jsem psala příběh o lásce a naději.

Bylo pro vás psaní již předem známé látky obtížné? Jak jste biblické texty studovala, abyste zachovala co nejvěrnější výpovědi? Jaké postavy Vám byly nejbližší?

Vždycky jsem se snažila vše vyzkoumat, hledat souvislosti. Myslím, že když autor téma natolik miluje a je mu zcela oddaný, tak se může napojit na informace, které by nikde, ani na internetu, nezískal. Je to něco víc než inspirace.

Bibli jsem studovala velmi podrobně a všechna čtyři evangelia jsem četla kritickým způsobem. Každé evangelium je jiné. Já si však nejvíce vzala z Marka, který je nepreciznější, přestože má literárně nejnižší hodnotu, jelikož Marek nebyl spisovatel, ale faktograficky je pravdivý. V každém jsem ale našla něco, co mě inspirovalo k nějaké figuře. Třeba Lukáš mě inspiroval k řeckému lékaři, protože Lukáš byl úředně doktor.

Chtěla jsem v románu i ukázat, jak se křesťanství rozvíjelo dál, jen tak to v bublinece nahodit pro pokročilejší čtenáře.

Ve psaní jsem postupovala chronologicky, ne každý začíná narozením Ježíše a ani já jsem tak neučinila. Představila jsem ho již jako dvacetiletého kluka, nejstaršího syna tesaře, který se nachomýtně k situaci, která mu otevře oči.

Chce zjistit, proč Bůh mlčí, má zkrátka otevřenou mysl.

I Miriam je velmi důležitá, také jediná přežije, ale srdcovou záležitostí pro mě byl především Jan Křtitel.

Milovala jsem Křtitele. Zlidštila jsem ho. Je posledním starozákonním prorokem, zatímco Ješua je v mém příběhu první novozákonní prorok, ačkoli jsou pouhé 3 roky od sebe a jsou kamarádi. Křtitel ale ví víc než Ješua, a proto je schopen se obětovat a předat mu své poslání.

Když jsem Křtitele zabila, bylo to asi ve dvě hodiny ráno, napsala jsem textovku dceři s tím, že jsem st'ala Křtitele, a že pláču. Přišla mi povzbudivá

odpověď od Cilky: „*Neplač, ještě máš Ješuu.*“ Tak jsem si tak pro sebe řekla, na jak ještě dlouho.

Křtiteli jsem se snažila co nejvíce prodloužit život, protože jsem si ho utvořila jako úžasnou figuru.

Je hrozné psát příběh, jehož konec předem znáte. To je jak s tím Palachem. Nevím, proč si vybírám taková témata, asi proto, abych ty lidi znovu oživila.

Zajímavou postavou je ale i Kornelius, setník, římský intelektuál, jenž mnoho ví, s mnohým nesouhlasí, ale stále je to loajální Říman, který až na konci zradí kvůli ženě. Román, ač z historické doby, je velmi moderní, motivy jsou stále stejné. Lidi se za těch dva tisíce let nezměnili a jsou schopni kvůli lásce udělat šílenosti i dobré věci.

Dílo se Vám podařilo dopsat, jak jste se cítila, když jste za poslední větou udělala tečku?

Dílo je dopsáno, život končí. Děti kolem mě chodily jako apoštolové a říkaly mi „*Mami, ty se musíš vzpamatovat.*“

Během dvou měsíců jsem knihu měla dát přečíst odborníkům, kteří by vychytali historicko-logické chyby, abychom s tímto paličským románem nešli na trh s chybami. Zkrátka, aby nás neutáhli na nudli. Beránek je o záměru, o myšlence. Četl to ředitel židovského centra Miloš Pojar, který v něm neshledal žádné vady, akorát mi poradil, abych sjednotila jména aramejsky, poradil mi spíše technicky. A pak jsem šla k Machovcovi, který mě po celou dobu, co jsem byla v Bamberku, bombardoval pohledy, abych mu poslala alespoň první kapitolu, ale já se bála, že bych jím byla příliš ovlivněná a ztratila odvahu, věděla jsem, že to musím dotáhnout sama.

Na románu samotném bych nic neměnila. Dá se zkrátit, ale krácení bere atmosféru. Člověk, který čte, přečte klidně o sto stran více. Co to je náš čas,

když čteme dobrou knihu? Když mě kniha pohltí a já vnímám její veškeré detaily, jsem vděčná za další a další strany. Napsala jsem dílo tak dlouhé, protože jsem to zkrátka cítila.

Nicméně tento příběh pro mě románem neskončil. Rozhodla jsem se k němu napsat filmový scénář. V tom již zkratka je, ale stále zachovávám všechny charaktery. Bylo tam několik pasáží, které jsem ve scénáři nerada oželela, ale tím, že jsem měla postavy již vytvořené, brala jsem to jako návrat k nim. Byla jsem šťastná, že jsem opět s nimi, a že jsem jim dala další příběh, který je podobný.

Beránek je moje srdeční záležitost a doufám, že se dožiju toho, že z něj bude film, a že kniha bude přeložená.

4. Závěr

Při studiu Bible a následném srovnávání s knihou Lenky Procházkové jsem se dostala do mnohých úskalí a nebýt Zdeňka Susy, který mi ochotně pomáhal s těžkými pasážemi, bych mnohé důležité zvěsti v díle zřejmě vůbec nerozpoznala. Znalost dobového pozadí, textové kritiky, ale i původních jazyků značí, že číst Bibli není vůbec jednoduché.

Knihy Lenky Procházkové je nesmírně čtivá, ale pouze v případě, že si na ni čtenář udělá čas a přečte dílo vcelku a jedním dechem. Autorka nepředpokládá čtenářovu znalost Bible a dle mého názoru i člověk, který nemá povědomí o biblických tradicích, po přečtení této knihy získá základní informaci o dějích, jež jsou popisovány v Bibli samotné. Vzhledem k tomu, že jsem chtěla hlouběji proniknout do této problematiky, musela jsem číst tuto knihu několikrát a po podrobném studiu evangelií a Písma, po rozhovorech s příslušníky křesťanské obce a evangelickým knězem mohu konstatovat, že na ni nahlížím zcela jiným způsobem a mnohem více oceňuji autorčinu vypravěčskou schopnost takto složitého příběhu. První seznámení s knihou tak pro mě znamenalo podrobné vypisování pasáží a hledání paralel s biblickými texty. Při druhém a dalším čtení se mi těchto souvislostí vyjevovalo více a já již dokázala nacházet souvislosti.

Při četbě jsem v knize zpočátku cítila určitý šev, kdy autorka zřejmě psala z povinnosti, která vycházela z přiznaného tvůrčího stipendia. Později je však znatelné, že postavy začaly žít svým vlastním životem a je cítit autorčino pevné sepětí s dějem.

Cílem románu je konfrontovat čtenáře s Ježíšem jako člověkem plným víry, ale zároveň i plným pochybností a nejistoty, zda koná dílo Boží. S Mesiášem, který je naplněn strachem, zda se Bůh již navěky neodmlčel a jestli ještě někdy s člověkem promluví.

Biblické aluze zde nejsou pouze povrchní záležitostí, ale jsou kontinuem Ježíšova příběhu. Nejedná se o dílo, které čerpá popularitu z narážek na Bibli, ale snaží se popsat příběhy věrně tak, jak se mohly stát.

Domnívám se, že Lenka Procházková napsala knížku, která je přístupná velmi široké čtenářské obci. A čtenářská obec i Beránek mají několik pater. Někdo zůstane jen v prvním, někdo se dostane až na střechu. Ale rozumět mu budou všichni.

V diplomové práci jsem se snažila porovnat Beránka, románové zpracování biblického příběhu, s Bibli samotnou. Snažila jsem se analyzovat pasáže navazující na novozákonní tematiku či naopak zcela odporující Biblické tradici.

Román Beránek je dílo jak pro širokou veřejnost, tak i pro náročné čtenáře, co se týká vlastního příběhu, stylu vypravování i obtížnost látky. Ačkoli zcela neodpovídá pojetí Písma, předává zvěst, která je v něm obsažena, a to přijatelnou formou pro široké spektrum čtenářů.

Je tedy Beránek do hloubky jdoucí aluzí nebo krok k populární literatuře? Jde o dílo, které si chce programově najít čtenáře a Bible je jakýsi reklamní prostředek k dosažení úspěchu u velkého okruhu lidí? Spory byly vedeny také o jeho žánr vzhledem k množství užitých dialogů.

Dle mého názoru lze konstatovat, že Beránek je aluzivním románem. Patří k vlně, která se hlásí k biblickým příběhům a pátrá po podstatě kořenů křesťanstva. Velmi zajímavě a poutavě hledá na poli literatury ztracenou harmonii. Román není redukován pouze na příběh, nevytrácí se ani ona důležitá metaforická duchovní rovina.

Ač se může zdát autorčino tvrzení: „*Sundala jsem Ježíše z kříže, abych ho vrátila lidem,*“ troufalé, já z něj tento pocit zcela jednoznačně měla. Nikdy jsem se necítila blíže biblickým tradicím než prostřednictvím četby tohoto románu.

Po porovnání Ješuy a ostatních postav s jejich biblickými protějšky jsem dospěla k závěru, že autorka bravurně vystihla charakterové rysy těchto hrdinů. Lenka Procházková si vzala z Písma to podstatné a transformovala vše do podoby přijatelné člověku jednadvacátého století. Málokdo bude tuto knihu studovat s Biblí v ruce, ale s jistotou mohu říci, že ani tak o nic nepřijde.

Jak je z ohlasů patrné, dílo nebylo příliš chváleno, ale ani strháno kritikou. Bohužel po jeho vydání nastalo téměř hrobové ticho, a to si rozhodně nezaslouží. Kritika, která se zaměřovala na určité "nepřesnosti" v románovém zpracování oproti biblickým textům, je z mého pohledu naprosto irelevantní, neboť kniha věrně vypráví příběh Ježíše tak, jak je popsán v evangeliích, na což tyto "nepřesnosti" nemají žádný vliv.

V pracích Lenky Procházkové se objevuje její smysl pro pravdu a schopnost pojmenovat věci pravými jmény, i když to činí různými uměleckými prostředky. Román Beránek je mimořádný nejen svým rozsahem, ale hlavně tématem, a přestože je příběh zasazen do dávné minulosti, v podání autorky se jeví čtenářům jako ryze současný, což zvyšuje jeho potenciál u široké veřejnosti. Touha po svobodě, po lásce, po porozumění, ale i potřeba odpovědnosti za vztahy k lidem a ke světu se prolíná touto velmi barvitě napsanou knihou. Přínos této knihy pro čtenáře je tak naprosto nesporný a dle mého názoru je jen otázkou času, kdy se toto dílo dočká uznání, které mu právem náleží.

5. Seznam použité literatury

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, český ekumenický překlad, Česká biblická společnost 2006

Machovec, M.: *Ježíš pro moderního člověka*, Orbis, Praha 1990, ISBN 80-235-0015-5

Novotný, A.: *Biblický slovník*, Kalich, Praha 1992, ISBN 80-7017-528-1

Procházková, L.: *Beránek*, Diderot, Praha 2000, ISBN 80-902723-6-3

Procházková, L.: *Beránek*, Novela bohémica, Praha 2012, ISBN 978-80-904573-7-9

Procházková, L.: *Dopisy z Bamberka*, Primus, Praha 2000, ISBN 80-86207-19-6

Procházková, L.: *Růžová dáma*, Tiberone, Praha 1995, ISBN 80-902064-0-9

Procházková, L.: *Slunce v úplňku – Příběh Jana Palacha*, Prostor, Praha 2009, ISBN 978-80-7260-196-7

Novinové články

Český dialog 4/2001 (str. 15)

Deníky Bohemia – Noviny Jičínska (úterý 17. dubna 2001, č. 90, ročník 10, str. 6)

Nové noviny (20. dubna 2001, č. 16, str. 7)

Internetové zdroje

<http://www.christnet.cz/>

<http://lenka-prochazkova.eu/>

<http://www.novinky.cz/kultura/salon/270089-jen-hnev-nestaci-rika-spisovatelka-lenka-prochazkova.html>

Resumé

Předmětem diplomové práce je srovnání díla Beránek od Lenky Procházkové s jeho biblickou předlohou a vším, co s tvorbou tohoto díla souviselo.

V práci je provedeno srovnání dějů zpracovaných románovou formou s ději, jak jsou uvedeny v Písmu. Jednotlivé pasáže jsou pak volně vyhodnocovány v kontextu příslušných biblických textů.

Práce tedy zahrnuje jednak exkurz do autorčina života a díla, zabývá se inspiračními zdroji literárními i mimoliterárními, které spisovatelku vedly k rozhodnutí román vytvořit, vyhodnocuje interpretace vybraných míst románu se zacílením na autorské inovace a v neposlední řadě se zaměřuje na ohlasy a kritiky v souvislosti s vydáním díla. Diplomová práce také obsahuje autentické rozhovory s autorkou, které tvořily jeden z pramenů pro její sepsání.

Ve svých závěrech si pak práce klade za cíl vyhodnotit přínos díla pro čtenářskou veřejnost, a to jak z pohledu vlastního románového zpracování, tak i z pohledu přiblížení biblických textů laikům.

Summary

The subject of the diploma thesis is to draw a comparison of Lenka Prochazkova novel *Beránek* with the biblical scriptural, and with some other issues related to her work.

The thesis contains a detailed comparison of the events interpreted by the writer using artistic instruments with the events presented by Holy Bible. The emphasis is put on the writer's personal independent view.

The diploma thesis undertakes the journey into the author's life and work, reveals the sources of her inspiration, both literary and non-literary ones which contributed to the author's decision to create this novel. The thesis evaluates the specific constructions at the selected segments of the novel with the aim to focus at the author's innovative approach. At last, the thesis presents responses, acclaims and literary criticism released at the occasion of the launch of this novel. It also reflects authentic conversations and interview with the woman author, this being one of the pillars of the thesis.

In conclusion, the thesis has been zooming at the contribution of the novel for the readers from two points of view – one as the literary presentation of the subject, the other as the familiarization of the biblical text to the laic readers.

Klíčová slova

Lenka Procházková – román Beránek – románové vs. biblické zpracování – autorské inovace